

PROSVETNI DELAVEC

Potreben nam je sodobnejši sistem izobraževanja odraslih

Nedavno je bilo v Ljubljani posvetovanje predsedstva Republiškega sveta Zveze sindikatov in Glavnega odbora Zveze Svobod in prosvetnih društev Slovenije o izobraževanju delavcev, ki zajema v zadnjem času vedno večji obseg. Potrebo po pridobivanju novega znanja postavlja pred naše ljudi vsakodnevna praksa. Na vseh delovnih mestih čutijo ljudje pomanjkanje ne samo strokovne izobrazbe, marveč morda še v večji meri pomanjkanje nekega novega pristopa k splošni izobrazbi, ki široki razgledanosti po raznolikem in iz dneva v dan burnejšem sodobnem življenjskem toku. Kje priti do takih novih vidikov, ki jim jih redna šola ni mogla dati?

Na posvetovanju v Ljubljani so ugotovili dosežanje uspeha tako ljudskih kakor Delavskih univerz ter Svobod in prosvetnih društev pri tem prizadevanju, hkrati pa so določili nekatere nove naloge imenovanih ustanov. Med drugim so predlagali tudi ustanovitev republiške Zveze delavskih in ljudskih univerz.

Naprosili smo ravnatelja Zavoda za proučevanje izobraževanja odraslih LRS tovariša Karla Kosa, da bi za naš list napisal nekaj ugotovitev s tega področja v zvezi z našim rednim splošno izobraževalnim šolstvom ter o delu tega Zavoda sploh.

V dobrem letu obstoja Zavoda za proučevanje izobraževanja odraslih LRS, smo dokončno prebili led in zaorali ledino izobraževanja odraslih v vsej širini tudi na šolskem področju.

Bilo bi pa krivično trditi, da smo odkrili povsem nekaj novega in da pred ustanovitvijo samega Zavoda še ničesar ni bilo storjenega tudi na tem področju izobraževalne dejavnosti. Statistični podatki nam prav lepo kažejo, da smo že kar od osvoboditve naprej imeli razne delavske oddelke pri splošno izobraževalnih in strokovnih šolah, mojstrske šole in še vrsto raznih kvalifikacijskih tečajev ter inštruktaž za odrasle. (Vendar pri vsem tem nismo gledali na šolanje odraslih kot na posebno družbeno nujnost in si nismo ustvarjali kakšnih posebnih problemov tako niti v sami organizaciji, še manj pa pri sami vsebini šolanja. Dosedanji šolski sistem je pač vse takšne oblike šolanja odraslih tretiral kot šolanje »zamušnikov« in seveda kot takim tudi ni pripravil kaj posebnega, temveč samo serviral učno snov v isti obliki, na isti način ter po istih predpisih, kot to velja za našo mladino, ki še nima življenjskih izkušenj in ni vključena v proizvodni proces. Torej po načelih, kdor pride v našo šolo, se pač mora prilagoditi

nje sveta in vsega, kar nas obdaja. Z uvajanjem delavskega upravljanja na vseh področjih dela, z ustvarjanjem komun so torej prišle močno do izraza težnje in potrebe po načrtnem ter sodobnejšem izobraževanju odraslih.

Iz vseh navedenih in še drugih vidikov, katerih ni bilo več mogoče zapostavljati, če nam je resnično bilo do tega, da izobrazimo do primerne stopnje čim več delovnih ljudi, smo bili prisiljeni prebiti se skozi dosedanjí šolski sistem, ki nikakor ni bil prožen in občutljiv za vse finese novega časa in ki se ni dal omajati v svojih zasidranih šolskih oblikah, predpisih, normah in definicijah o izobrazbi.

Toda reforma splošno izobraževalnega šolstva se je začela z vso naglico uveljavljati. S tem smo prebili tako zvani »šolski zid« in premostili prvo fazo težav, omajali nekatera tradicionalna načela, ki so kazala, da bodo ostala večna v našem šolstvu. Torej prvi korak nam je uspel pa čeprav še ne moremo trditi, da se tega tudi zavedajo vsi izvajalci — prosvetni delavci.

Reforma šolstva se pa ne tiče samo rednega šolstva. Še z večjo upravičenostjo se moramo lotiti reforme na področju izobraževanja odraslih ter uvajati nove ob-

zaprav ustvarili primerno bazo, da lahko sistematično pristopamo in urejamo vprašanje izobraževanja odraslih na šolah in vseh ostalih vzgojnih ter izobraževalnih zavodih. To je prvi uradni poseg v tradicionalni šolski sistem, kjer na področju Slovenije in lahko trdimo Jugoslavije sploh, urejamo novo smer izobraževanja z novih vidikov. Lahko rečemo, da smo s tem napravili občuten korak naprej v našem šolstvu. In ne samo to, s tem smo odprli šolska vrata zares vsakemu državljanu, ki si želi izpopolniti svoje znanje in doseči zaželeno šolsko kvalifikacijo.

Na osnovi omenjenega priporočila lahko vsaka šola ustanovi oddelke za odrasle kot posebno obliko šolanja odraslih, ki pa je enakovredna rednemu šolanju po svoji vsebini kakor tudi stopnji kvalifikacije. Celotno prožni so predpisi, da omogočajo ustanavljanje oddelkov tudi izven sedeža šole, če so seveda za to dani pogoji. Na ta način je mogoče organizirati vrsto šol — oddelkov v samih industrijskih centrih kakor tudi pri samih podjetjih, če se kaže potreba po takšni ustanovitvi.

Ze uvodoma sem poudaril, da zahteva izobraževanje odraslih druge oblike in drugačno vsebino dela. Da bi se torej lahko takšni novi pogledi na šolanje odraslih postopoma uveljavili ter uresničevali na vseh stopnjah naših šol, je Zavod v tem smislu tudi pripravil za nekatere vrste šol nove predmetnike in učne načrte z drugačno razporeditvijo snovi in drugačno vsebinsko osnovno. Predmetniki novih učnih načrtov niso porazdeljeni na posamezne razrede ali letnike, temveč je celotna snov razdeljena na semestre, ki jih pa ne moremo istovetiti s prejšnjimi letniki (razredi). Na ta način smo odprli novo možnost študija po predmetnih skupinah tudi po vertikalni poti navzgor in ne samo po horizontalni, kakor je bilo to strogo obvezno v razrednem sistemu pouka (ali letnika). Na ta način smo približali celotno organizacijo pouka svobodnejšemu formiranju učnih ur kakor tudi formiranju študijskih

zahteva izobraževalno delo v novih oddelkih za odrasle.

Pri našem delu na področju izobraževanja odraslih moramo vzeti v obzir to, da se izobraževanje, ki služi pridobivanju šolskih kvalifikacij, v današnjih pogojih bistveno razlikuje od vsebine izobraževanja na drugih področjih dela. Zato tudi novi učni načrti za oddelke odraslih pri rednih šolah zajemajo gradivo sicer obstoječe redne šole, vendar z nekaterimi novimi dopolnitvami v okviru novih potreb in izločanjem vsega tistega, kar smatramo, da ne spada v reden pouk odraslih. Pri dosedanjih poizkusih sicer ne morem trditi, da smo že vse to upoštevali na vseh predmetnih področjih, vendar trudili smo se, da so učni načrti napisani z aspekta potreb odraslega človeka, ki se vključuje v naše družbeno življenje, in z ozirom na tip šole, ki mora računati tudi na strokovno izkustvo kvalificiranega delavca.

Iz omenjenih razlogov je tudi s predmetnikom že določeno časovno obdobje šolanja odraslih na krajše obdobje, kot pa je to predvideno v rednih šolah mladincev. Zato traja šolanje celotne višje stopnje osnovne šole največ 48 tednov ali dva tečaja. Šolanje v tehničnih šolah, kjer je pouk samo večerni oziroma popoldanski približno po 16 ur tedensko, traja n. pr. 6 semestrov ali 105 tednov. Kjer pa je možno organizirati šolanje z zgoščenim sistemom pouka (z dopoldanskim poukom in z organizirano prakso), tam je možno celo učno snov predelati v 4 semestrih ali približno dveh šol. letih. Dolžina semestrov ni precizirana, traja pa navadno od 15 do 20 tednov.

Posebnost, ki posega v organizacijo šole oziroma oddelka, je tudi v tem, da je sam študij na teh oddelkih mnogo bolj elastičen. Slušatelji imajo možnost opravljanja izpitov v celoti po vertikali, torej ne več samo frontalno po horizontali v obliki razrednega izpita iz vseh predmetov hkrati, kar je bila velika ovira v dosedanjem sistemu izpitnega režima v šolah. S tem je tudi prenehala veljavnost predpisov o privatnih izpitih za tiste slušatelje, ki so vpisani v oddelkih za odrasle, in to iz razloga, ker so dosedanje predpisi v mnogočem zelo trdo postavljali časovne meje izpitnih rokov, niso pa v ničemer pospeševali samozobraževanja in pripravljenosti do opravljanja izpitov.

V novi organizaciji pouka — izobraževalnega sistema odraslih postavljamo izpitne roke šolski odbor. S tem je dana tudi možnost pravičnega reguliranja prehoda iz enega semestra v drugi. Tako bo v marsikaterem tipu oddelka za odrasle le na nekaterih predmetnih področjih stavljen opravljen izpit kot pogoj za vpis v novi semester. Načelno pa ne veže niti predmetnik niti učni načrt posameznika, da v vsakem semestru opravi obvezno izpito. Ko bo kandidat opravil vse obveznosti, ki jih postavlja oddelke za odrasle s svojim učnim programom, bo sprejel spričevalo končane šolske kvalifikacije.

Zato smatram, da lahko brez vsakršne bojazni začemno organizirati oddelke pri rednih šolah, kajti le-ti nam bodo v pomoč in garancijo, da bomo v razmeroma kratkem času izločili potrebno število tako iskanih strokovnih delavcev za vsa delovna mesta v našem gospodarstvu.

Karel Kos

V okrajne in občinske svete čimveč ljudi iz proizvodnje

Na seji upravnega odbora Zavoda za proučevanje izobraževanja odraslih, ki je bila prejšnji ponedeljek, predsedoval pa ji je Ivo Tavčar, so člani med drugim ugotovili, da bi bilo zelo koristno in potrebno, vključiti v občinske in okrajne svete za šolstvo oziroma prosveto čimveč ljudi iz proizvodnje, da bi ti sveti lažje reševali aktualno problematiko s področja izobraževanja odraslih; obenem bi sodelovanje takih ljudi koristilo za vnašanje izkušenj v naše redno šolstvo.

Ob tednu otroka

Človek ne živi samo od kruha... Potrebno je naši mladini dati malice, šolske in mlečne kuhinje — še več kot doslej. Toda državljani jutrišnjega svetovnega socialističnega reda potrebujejo še nekaj drugega: predvsem toplo človeško razumevanje in pa trdno roko, ki jih bo povedla v prihodnost in jim razkazala vse številne možnosti dela za skupnost.

Kongres Sindikata prosvetnih in znanstvenih delavcev

Na nedavni seji predsedstva Centralnega odbora Sindikata prosvetnih in znanstvenih delavcev Jugoslavije — bila je v soboto 19. septembra — so sklenili, da bo kongres Sindikata prosvetnih in znanstvenih delavcev v Beogradu, in to v dneh 10., 11. in 12. decembra. Na seji so izbrali člane odborov za vse stroke sindikata ter osvojili teze za poročilo na kongresu. Odbori bodo imeli nalogo, da pretresejo organizacijska in strokovna vprašanja posameznih strok in dajo predloge za reševanje perečih vprašanj.

Posebno pozornost so na seji posvetili založniški dejavnosti Sindikata. Ko so se biveše organizacije prosvetnih delavcev združile v en sindikat, je Centralni odbor prevzel nalogo, da bo izdajal tri revije in en list. Centralni odbor Sindikata prosvetnih in znanstvenih delavcev Jugoslavije bo v bodoče izdajal samo eno glasilo, in to revijo, ki bo obveščala organizacije in članstvo o stališčih in sklepih Centralnega odbora ter o najvažnejših vprašanjih v delu naših organizacij in članstva na področju šolstva in prosvete. Razen tega bo to glasilo prinašalo najvažnejše sklepe mednarodnih sindikalnih organov prosvetnih delavcev in mednarodnih organizacij, katere se ukvarjajo s šolstvom in prosveto. Prav tako bodo našli v reviji svoje mesto najboljše dosežki s tega področja tako pri nas kot v tujini. Stavljena je posebna komisija, ki bo določila fizionomijo novega glasila Centralnega odbora

Sindikata prosvetnih in znanstvenih delavcev Jugoslavije.

Dokler pa novo glasilo ne bo začelo izhajati, bodo izhajale še dosedanje revije in listi: »Naša stručna šola« in »Specijalna šola« do 1. januarja 1960, »Revija šolstva« in »Predškolsko dete« pa do konca šolskega leta 1959/60. Sekretariatu za prosveto Zveznega izvršnega sveta bodo predlagali, naj prevzamejo izdajanje nekaterih omenjenih publikacij strokovna društva ali kak drugi organi, ki se bavijo s to problematiko.

Na seji so govorili še o nekaterih vprašanjih v zvezi z reformo šolstva, o izdajanju zakonov za posamezne vrste šol, dalje o kadrovskih in materialnih vprašanjih prosvetnih delavcev in drugo. S sklepi po vseh teh vprašanjih bodo seznanili sekretarja Sekretariata za prosveto ZIS, da bi čimprej doživeli svojo uresničitve. Posebna delegacija pa bo v kratkem obiskala tovariša Krsto Crvenkovskega in mu predložila nekatera vprašanja.

Hkrati z letošnjo izmenjavo prosvetnih delavcev s tujino so razpravljali tudi o domu odhida za prosvetne delavce; odločili so, da bodo pregledali možnosti za nakup ali gradnjo primernih objektov.

Pred koncem seje so člani poslali še poročilo s kongresa Mednarodne federacije učiteljskih združenj, Mednarodne federacije združenja profesorjev srednjih šol in Svetovne konfederacije organizacij prosvetne stroke. Ugotovljeno je bilo, da so te mednarodne organizacije prosvetnih delavcev naredile v svojem delu znaten napredek v krepitvi solidarnosti prosvetnih delavcev v svetu.

Izobraževanje odraslih zajema vse večji krog zaposlenih

našim ustaljenim metodam, normam in principom, pa naj bo slušatelj mlad ali star.)

V takšnem šolskem sistemu ni bilo izgledov, da bi prišlo kmalu do kakšnih sprememb glede šolanja odraslih pa čeprav nismo mogli zanikati, da so novi življenjski pogoji in novi odnosi v celotnem družbenem življenju ustvarili take pogoje, ki so spreminili ne le mladino temveč tudi odraslim vsebino človekovega gledanja tako nasproti sebi, kot tudi nasproti svoji okolici. In da novi nasproti živimo, zahtevamo, v katerih živimo, zahtevamo predvsem od delovnih ljudi nove izkušnje in poglobljenega znanja ter novo vsebino kulture in s tem drugačno izobraževanje delovnega človeka.

Da bi torej zadostili pogojem, v katerih živimo, in v polni meri upoštevali vlogo odraslega človeka predvsem v njegovi dejavnosti pri upravljanju gospodarstva s tehničnimi in družbenimi silami je nastala nujna potreba, da ljudje posredujemo širše poznavanje

like šolanja, uporabljati nove organizacijske forme, uveljavljati nove predpise, torej urediti vse tako in v takšni meri, da bo postopoma pripomoglo k ustvarjanju sodobnejšega sistema izobraževanja odraslih v samem šolskem sistemu.

Zavod se je kmalu po svojem formiranju lotil nalog s področja izobraževanja odraslih. V kratkem obdobju svojega obstoja je razvil svojo dejavnost predvsem na formiranju novega tipa šol — oddelkov za odrasle, na sestavo novih učnih načrtov in predmetnikov za vse vrste šol in na uvajanje novih oblik izobraževanja.

Mislím, da se je Zavod s takšno koncepcijo programskega dela dokaj hitro vključil v celotno reformno gibanje našega šolstva in s tem pravočasno kanaliziral šolanje odraslih na pravo pot. Novim idejam so sledile nove akcije. Izvršni svet Ljudske skupščine LRS je kmalu sprejel posebno priporočilo (Uradni list LRS, št. 21/116-1959), s katerim smo prav-

grup (skupin), ki so boljše oblike študija za odrasle kot pa frontalno razredna. Takšno gledanje na organizacijo pouka v oddelkih za odrasle posebno v osnovnih šolah je v naši pedagoški praksi povsem novo in zato bo treba še mnogo dela, da bomo izločili zastarele metode iz dosedanjih oddelkov za odrasle, če seveda hočemo prilagoditi izobraževanje novim zahtevam in novim potrebam današnjega časa.

Ker imamo še precej državljanov, ki niso dovršili osemletno osnovno šolanje, se je število oddelkov za odrasle pri višji stopnji osnovne šole od lani na letos podvojilo. Tako, da je mreža oddelkov za odrasle pri osnovnih šolah najbolj razporejena v vseh okrajih Slovenije. Smatramo, da je glede na takšno število oddelkov (preko 60) bližnja naloga Zavoda prav v tem, da s seminarji, posvetovanji in informativnimi sestanki seznanimo vsi učni kader na teh oddelkih z novimi oblikami in organizacijskimi prijemi, ki jih

Prosvetni sveti in referenti pri občinskih ljudskih odborih

Nedvomno je s prenosom mnogih pristojnosti na občinske ljudske odbore bilo neobhodno potrebno, da so pri njih osnovani sveti za šolstvo, prosveto in kulturo.

Pri manjših občinah imajo en svet za vse tri dejavnosti, večje pa imajo poseben svet za šolstvo,

kako je treba prostore ekonomično izrabiti in opremiti, kje naj bo pri šoli telovadnica, kje igrišče itd. Oni morajo preštudirati, kakšna naj bo oprema šol in vrtcev, igrišč, telovadišč idr.

Določajo šolske okolišnje, sodelujejo pri letnih proračunih in tolmačijo potrebe po sodobnih učilnicah.

kaže spretnost in sposobnost prosvetnih referentov, ki tudi v letnih, polletnih in drugih poročilih prikazujejo rast in napredek šolstva in izobrazbe v svojih občinah.

2. Poleg tega pa skrbijo Sveti za prosveto tudi za rast in pospeševanje kulturno-prosvetnega življenja v svoji občini.

Najmanj, kar imajo danes občine, je dobra ljudska knjižnica, ki nudi prebivalcem poučno in zabavno berivo.

Delavsko prosvetna društva (Svobode ali KUD-i) pa skrbijo za pošolsko izobrazbo, mnogokje se jim priključujejo še delavske univerze. Ta društva imajo tudi še druge sekcije, igralske, folklorne, pevske, godalne itd.

Člani teh skupin nakazujejo potrebe in želje svojega članstva preko SPK in svetov Svobode (občinskih) ter se borijo za gradnjo svojih domov, za popravila in adaptacije starih in skupno usmerjajo prosvetno dejavnost v občini. Od njih in množičnih organizacij je odvisno ali so občani kulturno in prosvetno razgibani, ali je v občini kulturno delo živahno, ali pa vlada mrtvilo.

Tu imajo SPK ter njihovi referenti dovolj odgovorno nalogo, da s člani društvenih odborov iščejo nove oblike dela, da pritegnajo mladino ter skrbijo za kulturno in zabavno plat našega življenja.

3. Enako važno kot je v občini šolstvo in kulturno-prosvetno delo, je tudi telesna vzgoja. Ta spada tudi v okvir referentov za prosveto in navadno imajo za pospeševanje te dejavnosti svoje svete. Ti sveti vodijo skrb za telesno vzgojo v njihovi občini.

Oprava imajo s TVD Partizanov, strelškimi drušinami, športnimi društvi, taborniki in drugimi podobnimi dejavnostmi.

Ta društva, kot tudi prosvetna društva, so večinoma bolj odrinjena kot šole, ker živijo od dotacij, nabiralnih akcij idr., medtem ko imajo šole svoje redne proračune.

Naloga telesno-vzgojnih in športnih društev je, da skrbijo tudi za gradnjo igrišč za vse športne dejavnosti; taka igrišča bi morala biti povsod tam, kjer je 2000 prebivalcev.

Po mestih deloma to skrb prevzemajo stanovanjske skupnosti. Sveti za prosveto se ukvarjajo z vsemi naštetimi dejavnostmi in poleg tega še s spomeniškim varstvom, s štipendiranjem, pa tudi z akcijami za nabiranje sredstev za vso to dejavnost.

Mislím, da se šolniki in odborniki društev dobro zavedajo, kako važna in odgovorna je naloga svetov in prosvetnih referentov pri občinah.

Poleg tega pa zajema delo teh svetov tudi vzgojo in prevzgojo ljudi; ta je prav tako potrebna kot dobra proizvodnja.

Občine, ki se zavedajo nalog teh svetov, vedo, da so gibalno prosvetni referenti, ker oni delajo na podrobnostih, zato so jim že marsikje izenačili njihov položaj z ravnatelji osemletk.

Prav ob prenašanju kompetence iz okrajav na občine pa se je pokazalo, kako je približna ljudstvu oblast in koliko drobnariji se da sedaj uspešno reševati, ker so bolj vidne in kričeče.

Življenje okoli sebe. Če dva delavca delata 30 ur, v koliko urah opravijo isto delo štirje delavci? V kakšnih pogojih delajo delavci danes? Ali imajo delovne pogoje, ali so zaščiteni pred nevarnostjo, ali imajo odmor med delom? Ta vprašanja se lahko navežejo ob tej računski operaciji. Kako so nekaj delali in po koliko ur na dan, se lahko načelna istosčasno drugo vprašanje, ker poznamo iz zgodovine, da je delavski razred razvil revolucionarno parolo »tovarne delavskemu razredu v upravljanje«. Danes smo dosegli, da imajo po tovarnah delavske svete. Seveda ne bomo pri uri matematike razpravljali na dolgo in široko o zgodovini borbe delavskega razreda. Vprašali bomo, ali so pri uri zgodovine o tem že kaj slišali in na kratko navežemo glavni pomen boja delavskega razreda.

Če računamo, koliko stane prevoz po železnici za določeno razdaljo, lahko pri tej nalogi vprašamo, če so se že vozili po železnici, z avtobusom ali drugimi prevoznimi sredstvi. (So pri meri, da se še niso vozili.) Od kod smo dobili vsa ta prevozna sredstva, kaj smo nekaj imeli in kaj imamo danes na razpolago. Tovarne avtomobilov nas zalaga-

Beseda, dve o premestitvah

Naknadni razpis prostih službenih mest — objavljen v Prosvetnem delavcu — nam ponovno priča, da je še vedno pereče stanovanjsko vprašanje prosvetnih delavcev. Od več kot 2000 razpisanih mest na raznih ustanovah, jih je le dobra polovica navedla, da imajo na razpolago tudi stanovanje. Pri tem je vredno poudariti, da je družinskih stanovanj v razpisu nekaj manj kot dvesto, ostala stanovanja (okoli 900) pa so samska.

Pa še pogledimo, kakšna so ta stanovanja, samska in družinska. V razpisu lepo beremo — samsko stanovanje zagotovljeno. Ko prideš v kraj in vprašaš na občini za to sobo, pa ti povedo, da je za zdaj še ni, pred začetkom pouka pa bo gotovo vseljiva. Pri- deš dva dni pred začetkom pouka ponovno. Povedo ti, kje naj iščeš. Vesel, da imaš sobo, jo brž ubereš — obložen s kovčki — iskat hišo. Kako kmalu pa si ob veselje, ko ti gospodinja pokaže podstrešno sobico brez vodovoda in stranišča.

Takih in podobnih zgodb je pred začetkom šolskega leta nič koliko. Le malo jih je, ki bi se lahko pohvalili, da imajo kot samci udobno stanovanje. Privatnik odda po navadi najslabši prostor, ki ga ne potrebuje sam.

Se slabše je za tiste, ki so poročni. V razpisu je nekaj manj kot dvesto družinskih stanovanj. Če pa pogledamo, vidimo, da je od tega števila precej takšnih stanovanj, ki so vezana s sprejemom upraviteljskega mesta ali mesta upravnika v kakem dijaškem domu. Dejansko je družinskih stanovanj za prosvetne delavce zares malo. In če bi zdaj ponovil zgornjo zgodbo o učitelju samcu, s to razliko, da bi prosil za hišo, bi dobil glede iskanja družinskega stanovanja precej podobno sliko. Mor- da pa še slabšo, kajti dobili v kraju suho in drugače dobro družinsko stanovanje, je zares prava redkost.

Naposled pa: vse to ni nič novega. To so stvari, ki se pojavljajo vsako leto enkrat, ko je čas premestitev in nastavitve. Treba je vedeti: dokler občine ne bodo mislile na gradnjo stanovanjskih blokov tudi za prosvetne delavce, tako dolgo bo občina čutila

pomanjkanje le-teh. Ne smemo pa mimo nekaterih primerov, ko so občine sezidale lepo število stanovanj za učitelje. V takih občinah seveda vprašanja kadra ni.

Pustimo stanovanja, pa pogledimo, kako je z ostalimi uslugami. Nihče ne pomisli, da je treba tem ljudem poskrbeti tudi za prehrano. Dokaj slabe razmere se nam odkrivajo tudi v tem pogledu. V večjem kraju se lahko hraniš v menzi. Kako pa v manjšem kraju, kjer se sredi trga šopiri ena sama gostilna? Če ti je gostilničar naklonjen, dobiš hrano po zmerni ceni, sicer pa gorje ti; od hiše do hiše moraš in vpraševati, kje bi te vzeli na hrano. Tako se vrstijo problemi za problemom. Nihče se ne zme- ni zate, kvečjemu še kakšna družina, ki ima šoloobveznega otroka. Koliko je teh težav, ve le tisti, ki je vsaj enkrat ali dvakrat poskusil romarsko pot prosvetitelja.

Ponekod so dokaj vidne razlike v življenjskem standardu te

ali one občine. Tu nimaš razen svojega šolskega dela nikakršnih drugih pogojev, tam — v sosedni občini — pa so morda dosti na boljšem. Neumno bi bilo misliti, da je potrebno vskladiti razme- re povsod enako, izboljšati živ- ljenjske pogoje v nekaterih ob- činah pa bi bilo nujno potrebno.

Vsako leto je precej preme- stitev. Vprašajmo se, zakaj jih je toliko. Nisem statističar, da bi lahko procentualno izračunal, ko- liko je n. pr. prosvetnih delav- cev med letom umrlo, se poročilo itd. Z gotovostjo pa lahko tr- dim, da je precej premestitev naših ljudi prav na račun slabih življenjskih pogojev — zaradi stanovanja in prehrane.

Kadar bodo v vsakem kraju zagotovljena stanovanja, bodimo prepričani, da bo manj premestit- ev in manj boga iz prosvetne službe. Dokler pa bo stvar takš- na, kot je danes, pa bo trpela šola obenem s prosvetnim delav- cem.

Vladislav Rozman

Učiteljice — komunistke

Jugozahodno od trga Vipava leži na obronkih gričev, ki obdajajo Vipavsko dolino, pri- jazna vasica Goče. V letih narodnoosvobodilne vojne so pre- bivalci tudi te vasice kot mno- gih drugih primorskih vasi zelo oddolžno stali v vrstah bor- cev za svobodo. Goče so imele partizansko šolo, v kateri je poučevala Hajda Ferjančičeva-Metka.

26. septembra letos je pre- teklo 15 let, ko je v vas Goče pridružen vipavska nemška po- licija. Ni se ustavila pri prvih hišah kot običajno, kajti v vas je prišla s točnim načrtom. Po- licisti so šli v hišo tovarišca Hajde. Doma so bile tri sestre.

Policisti so zahtevali, naj jim pokažejo bunker in naj priznajo, da je bila v hiši teh- nika, da so gostile partizane itd. Sestri s Hajdo niso ničesar priznale. Kmalu so začeli po hiši ropati; naložili so na voz, kar se jim je zdelo vred- no. Na voz so spravili tudi se- stre, hišo zažgali in odšli.

Sestre so imele zaprte v Vi- pavi. Po nekaj dneh se je po- veljnik policije, ki je bil v ti- stem času strah in trepet zgor- nje Vipavske doline, pohvalil, da je dal učiteljico Hajdo ustre- liti. Ob začetni osvoboditvi Ajdovščine po NOV so izko- pali pri smodnišnici pri Logu med drugimi žrtvami tudi vse tri Ferjančičeve sestre in jih prepeljali na domače pokopališče.

Pokojna Hajda je bila ro-jena 16. februarja 1902 na Go- čah. V Celju je doživela dve- letno trgovsko šolo. Ko se je za prvi svetovni vojni vrnila domov, je odšla v Trst, kjer je študirala privatno. Njena proča želja je bila posvetiti se učiteljskemu poklicu, a zaradi

telesne hibe ni bila sprejeta na učiteljsko. Po telesni in zdravju je bila šibka, njena polja in pogum pa sta bila ne- premagljiva. Tudi v najtežjih trenutkih ni obupala; nasprotno, znala je vse težave življe- nja junaka prenašati. Celo ob smrti ni omagala. Sami Nemci so izjavili, da ni niti v zadnji uri potočila solze, ampak »je umrla pogumno kot komunist- ka«.

Vse svoje življenje je po- klonila narodu. Ze italijanski fašisti so jo preganjali. Bila je večkrat aretirana. 6. okto- bra 1942 so jo pa odpeljali v Gorico in nato 10. decembra na Ustico. Tu je postala član- ica Partije. Pol leta pozneje so jo poslali v taborišče Fia- sionone, kjer je dočakala po- lom fašistične Italije. Zaradi rahlega zdravlja, ki ji ga je internacija še zrahljala, se je šele konec decembra vrnila v domači kraj. Sprejela je na Gočah mesto partizanske učiteljice. Sama je izjavila: »Prej- nja država mi zaradi telesne hibe ni pustila posvetiti se vzgoji mladine; naša svobodna domovina pa mi je z imeno- vanjem za učiteljico izpolnila moje dolgoletne želje.«

Večkrat me je v letu 1944 službena pot zanesla na Goče: pri inspekcijah sem videl, da se je pokojna Hajda vrnila na delo z vso vnemo. Delala in živela je samo za svoje učence, zato ni le naključje, da je njena šola pri znanem Narodnem tekmovanju v Srednjeprimor- skem okrožju dosegla v sploš- nem uspehu prvo mesto. Ni bila poklicna učiteljica, a bila je rojena vzgojiteljica.

(Podatki v Slov. šol. muzeju E 6, a-d)

Z. H.

prosveto in kulturo, poseben pa za telesno vzgojo, lahko pa pode- lijijo še prvi svet na dva. Prav po- seben važno pa je, da so ti sveti sestavljeni iz delovnih članov, ker od njihovega dela — pri katerem je gibalno tajnik ali prosvetni re- ferent — je odvisna vsa prosvet- na politika občine, seveda v po- vezavi s političnimi organizaci- jami.

Pa pogledimo, kako važna opra- vila opravljajo sveti in njihovi re- ferenti!

1. V šolstvu je od njih odvisno, ali skrbijo v zadostni meri za šolske prostore, za vrtnice in vrtce. Sode- lujejo pri idejnih programih, pri gradnji novih stavb, oni najbolj vedo, kako bo nova stavba odgo- varjala funkcionalnim potrebam,

lih, potrebe šolskih in učiteljskih knjižnic ter enakomerno porazde- ljujejo ta sredstva na šole in vrtce, bodisi da jemljejo neko pav- šalno vsoto na razred, ali kako drugače.

Poleg tega imajo odločujočo besedo pri predlogih za odpiranje novih oddelkov, sprejemajo pre- dloge ŠO in Komisije za namešča- nje učnega kadra. Občinskemu ljudskemu odboru in zboru pro- izvajalcev predlagajo osebe, ki ga potem ti postavljajo na vodilna mesta. Od teh je največkrat od- visen uspeh v šolah in vzgojnih zavodih, ker je in ostane pravilo: Kakršni so učiteljski zbori, taki so uspehi.

Pri vsem tem delu in še pri mnogih podrobnostih se lahko po-

Če primerjamo pouk matema- tike z ostalimi predmeti, n. pr. slovenščino in zgodovino, se nam postavlja vprašanje, ali je mo- gče v matematiki izrabiti vsa vzgojna sredstva, ki bi zadovol- jlila končni cilj t. j. moralno etično vzgojo. Matematika po svoji naravi zahteva mnogo več razumskega oblikovanja, veliko več in dela pri tabli. Šele ko si dijak prisvoji osnovne spretnosti, da obvlada vse računске ope- racije, ki jih bo lahko uporabljal v uporabnih nalogah, tedaj se lahko oddalji na širše področje praktičnega življenja. Šele sedaj lahko zasledujemo vzgojni smot- er, ker smo iz abstraktnosti pre- šli na realnejša tla.

Nas zanima ideološka vzgoja, ki naj v učenca razvije svetovni nazor. V novih pogojih sociali- stične družbe je nujno, da si mlad človek prisvoji pravilno gledanje na družbeni razvoj in da spozna zakone, po katerih se je družba razvijala in spreminja- la. Pouk zgodovine bo to nalogo najprej rešil in nudil dijaku pod- lago za pravilno gledanje. Prav tako ima slovenščina veliko mo- žnosti, da s pomočjo literarne analize idejno usmerja. Vendar ni dovolj, da se zadovoljimo s tem, da bi samo ta dva predme- ta, ločeno od ostalih, prevzela vso odgovornost in bi samo ta dva predmeta rešila ves vzgojni smoter. Zmotno bi bilo, oddaljiti se od osnovnega cilja in pričako- vati rešitev problema le z eno- stransko vzgojo. Kot je nepravil- no zahtevati, naj bi razvijal mo-

ralni lik človeka samo pouk mo- ralne, tako ni dovolj, da bi samo eden ali dva predmeta razvijala idejno politične poglede. Osnov- na šola je splošna šola, v njej se morajo razvijati vsi vzgojni smotri, torej tudi idejno politič- ni. Ne sme postati vprašanje, ka- teri predmet je za to najprimer- nejši, vprašanje je le, kako je treba pristopiti k reševanju tega problema pri vsakem predmetu. Na nižji stopnji osnovne šole, kjer prevladuje razredni pouk, bo učitelj z lahkoto povezoval ideološki problem od predmeta do predmeta. Kako naj se vskla- di ta problem na višji stopnji osnovne šole, kjer je predmetni pouk, o tem je treba posebej razmisliti.

Matematika postane v petem in šestem razredu samostojen predmet. Začenjamo poglabljati računске probleme, kar zahteva vsestransko obvladovanje račun- skih operacij. Pridobljeno znan- je iz prejšnjih let mora razvijati intenzivnejše duševno napenja- nje, torej veliko več vaj v raz- mišljanju. Poglavlje o sklepnem računstvu v šestem razredu je že neka zaključna faza, kjer učenci s konkretnimi primeri iz življe- nja samostojno razmišljajo, pri- merjajo, računajo in opazujejo

življenje okoli sebe. Če dva de- lavca delata 30 ur, v koliko urah opravijo isto delo štirje delavci? V kakšnih pogojih delajo delavci danes? Ali imajo delovne pogoje, ali so zaščiteni pred nevarnostjo, ali imajo odmor med delom? Ta vprašanja se lahko navežejo ob tej računski operaciji. Kako so nekaj delali in po koliko ur na dan, se lahko načelna isto- časno drugo vprašanje, ker po- znamo iz zgodovine, da je delav- ski razred razvil revolucionarno parolo »tovarne delavskemu raz- redu v upravljanje«. Danes smo dosegli, da imajo po tovarnah delavske svete. Seveda ne bomo pri uri matematike razpravljali na dolgo in široko o zgodovini borbe delavskega razreda. Vpra- šali bomo, ali so pri uri zgo- dovine o tem že kaj slišali in na kratko navežemo glavni pomen boja delavskega razreda.

Če računamo, koliko stane prevoz po železnici za določeno razdaljo, lahko pri tej nalogi vprašamo, če so se že vozili po železnici, z avtobusom ali drugi- mi prevoznimi sredstvi. (So pri meri, da se še niso vozili.) Od kod smo dobili vsa ta prevozna sredstva, kaj smo nekaj imeli in kaj imamo danes na razpolago. Tovarne avtomobilov nas zalaga-

Proces šolske reforme uzakonjen

Pred zaključkom redakcije na- šega lista smo prejeli vest, da je Ljudska skupščina LR Slovenije na svojem prvem jesenskem za- sedanju sprejela novi zakon o osnovni šoli. Predlog tega zakona je bil več mesecev v javni razpravi, dani so bili številni predlogi in popravki od strani raznih organizacij in organov ka- kor sploh državljanov. Proces šolske reforme, ki se je bil začel pred dvema letoma, je tako pr- vič potrjen z republiškim zako- nom.

Poslanec Ljudske skupščine je pred sprejetjem še enkrat spregovoril član Izvršnega sveta LRS Vlado Majhen in v obšir- nem govoru obrazložil družbene okoliščine, ki so terjale novi za- kon, in njegove poglavitne zna-čilnosti.

Besedilo zakona o novi osnov- ni šoli bo izšlo v posebni brošuri.

FRAN BIZJAN

se je le stežka izmuznil nazaj v življenje.

Prvi svetovni razmah je zaživel pokojnik z ustanovitvijo nove Ju- goslavije. Avto-sola prve tankovske armade mu je ob demobilizaciji kot inštruktorju in strokovnjaku za me- haniko in motorizacijo izrekla naj- topeljejo zahvalo, nanizala pa je po- hvalni vrsto vrlin, ki so odlikovale Bizjanov značaj: skromnost, discipli- niranost, pozitivnost in marljivi- vost, kar vse je krasilo pokojnika v toliki meri, da zanj ni bilo službe- nih ur.

Sklenjena veriga dolžnosti na po- ročju vzgajanja in strokovnega izpo- ljujevanja kadra za motorna vozila se bila leta od 1945 dalje. Sprva je vodil Avtoprometno šolo na Ježici; nato je bil na Ministrstvu za lokalni promet šef za strokovno šolstvo. Zopet se srečamo z imenom tovariša Bizja- na, ko vodi Ljudsko avtomobila- nično šolo v Sentvidu nad Ljubljano. Ko je bila ta razformirana, prevzame mesto ravnatelja na Vajenski šoli za avtomobilske stroke v Ljubljani, za Beogradom in pozneje, vseh teh zadnjih osem let sode enakega naziva v Sentvidu.

Povsod, kjer je bil, je razdaljal svoje poklicne izkušnje, ni mu bilo mar ur in večerov, ki jih je daroval svojemu strokovnemu delu. Zavedal se je, da je prva naloga vseh, ki imajo opravka z mladino, skrb za njeno splošno in strokovno izobrazbo, ki ho odgovarjala zahtevam in po- trjam našega socialističnega gospodar- stva. Ljudje, ki poklicno pravno de- lavca z vso intenzivnostjo, njegov vzgled je mogel biti spodbuda vsem, ki so ga poznali. Obseg njegove usvarjalnosti je bil izstopajoč, do- sežki njegovih prizadevanj toliki, da je bil v vsaki stvari, ki jo je opravljal, predstojnik bi pokojnik bil.

S smrtjo tovariša Bizjana se je poslovil od nas mož v pravem po- pominu besede. Na vsak korak je bilo čutili plemenitost njegovega mišlje- nja, poštenost njegovega značaja, in- tenzivnost, ki je dobila svoj odraz povsod, kjer je pokojnik živel, ustvarjal, delal. Ves je bil v šoli in med mladino in v internatu, ves v načrtih, kaj in kako bi se in se ustvarjal, da bi dobila in imela naša socialistična Jugoslavija čim več spo- šnih, svojemu poklicu doraslih in razgledanih voznikov motornih vozil.

Ravnatelj Fran Bizjan je bil rojen 29. septembra 1902 v Šiški. Njegov oče je bil strojevodja. Osnovno šolo je obiskoval v Šiški, potem ko je opravil diplomski izpit na ljubljans- kem učiteljski; pa je nastopil prvo učiteljsko mesto v Zireh. Od tu ga je zaneslo v Mokronog, preko 17 let pa je imelo tovariša Bizjana v svoji sredini Trzinke na Dolenskem. Kot velik prijatelj mladine, vzgojnik po svoji naravi, je žel najlepše uspehe v šoli in izven nje. Učil in bodril je s kmetijskimi predavanji, zanimal pa se je tudi za sadjarstvo in — mode- larstvo. Uredil je krajevno drevos- nico, vse tako, da je dosegal lepe rezultate.

Okupacija mu ni prizanesla. Pati- stični okupatorji so ga internirali v Gonarsu in v Padovi, bolan v tujini.

Povsod, kjer je bil, je razdaljal svoje poklicne izkušnje, ni mu bilo mar ur in večerov, ki jih je daroval svojemu strokovnemu delu. Zavedal se je, da je prva naloga vseh, ki imajo opravka z mladino, skrb za njeno splošno in strokovno izobrazbo, ki ho odgovarjala zahtevam in po- trjam našega socialističnega gospodar- stva. Ljudje, ki poklicno pravno de- lavca z vso intenzivnostjo, njegov vzgled je mogel biti spodbuda vsem, ki so ga poznali. Obseg njegove usvarjalnosti je bil izstopajoč, do- sežki njegovih prizadevanj toliki, da je bil v vsaki stvari, ki jo je opravljal, predstojnik bi pokojnik bil.

S smrtjo tovariša Bizjana se je poslovil od nas mož v pravem po- pominu besede. Na vsak korak je bilo čutili plemenitost njegovega mišlje- nja, poštenost njegovega značaja, in- tenzivnost, ki je dobila svoj odraz povsod, kjer je pokojnik živel, ustvarjal, delal. Ves je bil v šoli in med mladino in v internatu, ves v načrtih, kaj in kako bi se in se ustvarjal, da bi dobila in imela naša socialistična Jugoslavija čim več spo- šnih, svojemu poklicu doraslih in razgledanih voznikov motornih vozil.

Ravnatelj Fran Bizjan je bil rojen 29. septembra 1902 v Šiški. Njegov oče je bil strojevodja. Osnovno šolo je obiskoval v Šiški, potem ko je opravil diplomski izpit na ljubljans- kem učiteljski; pa je nastopil prvo učiteljsko mesto v Zireh. Od tu ga je zaneslo v Mokronog, preko 17 let pa je imelo tovariša Bizjana v svoji sredini Trzinke na Dolenskem. Kot velik prijatelj mladine, vzgojnik po svoji naravi, je žel najlepše uspehe v šoli in izven nje. Učil in bodril je s kmetijskimi predavanji, zanimal pa se je tudi za sadjarstvo in — mode- larstvo. Uredil je krajevno drevos- nico, vse tako, da je dosegal lepe rezultate.

Okupacija mu ni prizanesla. Pati- stični okupatorji so ga internirali v Gonarsu in v Padovi, bolan v tujini.

Povsod, kjer je bil, je razdaljal svoje poklicne izkušnje, ni mu bilo mar ur in večerov, ki jih je daroval svojemu strokovnemu delu. Zavedal se je, da je prva naloga vseh, ki imajo opravka z mladino, skrb za njeno splošno in strokovno izobrazbo, ki ho odgovarjala zahtevam in po- trjam našega socialističnega gospodar- stva. Ljudje, ki poklicno pravno de- lavca z vso intenzivnostjo, njegov vzgled je mogel biti spodbuda vsem, ki so ga poznali. Obseg njegove usvarjalnosti je bil izstopajoč, do- sežki njegovih prizadevanj toliki, da je bil v vsaki stvari, ki jo je opravljal, predstojnik bi pokojnik bil.

S smrtjo tovariša Bizjana se je poslovil od nas mož v pravem po- pominu besede. Na vsak korak je bilo čutili plemenitost njegovega mišlje- nja, poštenost njegovega značaja, in- tenzivnost, ki je dobila svoj odraz povsod, kjer je pokojnik živel, ustvarjal, delal. Ves je bil v šoli in med mladino in v internatu, ves v načrtih, kaj in kako bi se in se ustvarjal, da bi dobila in imela naša socialistična Jugoslavija čim več spo- šnih, svojemu poklicu doraslih in razgledanih voznikov motornih vozil.

Če primerjamo pouk matema- tike z ostalimi predmeti, n. pr. slovenščino in zgodovino, se nam postavlja vprašanje, ali je mo- gče v matematiki izrabiti vsa vzgojna sredstva, ki bi zadovol- jlila končni cilj t. j. moralno etično vzgojo. Matematika po svoji naravi zahteva mnogo več razumskega oblikovanja, veliko več in dela pri tabli. Šele ko si dijak prisvoji osnovne spretnosti, da obvlada vse računске ope- racije, ki jih bo lahko uporabljal v uporabnih nalogah, tedaj se lahko oddalji na širše področje praktičnega življenja. Šele sedaj lahko zasledujemo vzgojni smot- er, ker smo iz abstraktnosti pre- šli na realnejša tla.

Nas zanima ideološka vzgoja, ki naj v učenca razvije svetovni nazor. V novih pogojih sociali- stične družbe je nujno, da si mlad človek prisvoji pravilno gledanje na družbeni razvoj in da spozna zakone, po katerih se je družba razvijala in spreminja- la. Pouk zgodovine bo to nalogo najprej rešil in nudil dijaku pod- lago za pravilno gledanje. Prav tako ima slovenščina veliko mo- žnosti, da s pomočjo literarne analize idejno usmerja. Vendar ni dovolj, da se zadovoljimo s tem, da bi samo ta dva predme- ta, ločeno od ostalih, prevzela vso odgovornost in bi samo ta dva predmeta rešila ves vzgojni smoter. Zmotno bi bilo, oddaljiti se od osnovnega cilja in pričako- vati rešitev problema le z eno- stransko vzgojo. Kot je nepravil- no zahtevati, naj bi razvijal mo-

Novi učbenik za angleški jezik

V novejšem času se je z uvedbo novih komunikacijskih sredstev (radio, televizije) in večjih možnosti za ustvarjanje stikov med ljudmi raznih narodnosti na najširši osnovi, začela uveljavljati zahteva po posredovanju aktivnega znanja tujega jezika, ki vključuje pasivno. Hkrati se je z uvedbo enotnega sistema osnovnega šolanja izpremenila duševna fiziognomija šolarja, ki se od mladostnega leta naprej obvezno uči tujega jezika. Jasno je, da je za pridobitev aktivnega znanja treba aktivizirati učenca v smislu ustvarjanja čim več možnosti za njegovo dejstvo v živem govoru. Po drugi strani pa so abstraktne miselne operacije, ki se večkrat predpostavljajo, kot mora pr. učenec v mislih konzultirati eno ali celo več pravil, da izrazi svojo misel v tujem jeziku, našemu povprečnemu učencu težke. Tako povprečnemu, kot tudi bolj nadarjenemu učencu bo osvajanje tujega jezika lažje in zato prijetnejše, če bo sistematična jezikovna praksa na prvem mestu, slovenska analiza bo pa služila samo komični utrditvi jezikovne prakse. Z drugimi besedami — učenca bo koristilo slovensko pravilo takrat, ko bo za svoj občutek, za pravilnost, ki si ga je pridobil z govorom in vajo, potreboval potrdila.

Po navodilih učnega načrta naj si učenec v prvem letu učenja angleškega jezika pridobi čim pravilnejši izgovor, stavičnjaglas in intonacijo. Navadi naj se izražati svoje misli v angleščini brez primerjave z materinsko. Za doseg tega cilja bo mnogo učiteljeval moralo v večji ali manjši meri modificirati svoj način poučevanja in iskati novih prijemov, da se čim bolj ognejo uporabi materinega jezika, prevajanju, glasnemu in tihiemu, ki se vrši v glavah učencev, ter da nudijo posameznemu učencu v skromno odmerjenem času čimveč prilike za govorno udeleževanje v tujem jeziku. Učitelji angleškega jezika bodo v teh svojih prizadevanjih našli veliko oporo v novem učbeniku za peti razred, ki ga je sestavila prof. Sonja Pestotnik. Ista avtorica je napisala k učbeniku še Priročnik za učitelja, ki je pripravljen za tisk.

Novi učbenik je v marsičem drugačen od tistih, ki smo jih uporabljali doslej. Njegova zgradba temelji na tekstu, ki mu sledi slovenska obravnava in vaje v dobojni strukturi, temveč so na prvem mestu številne in raznovrstne vaje v določenih strukturah, ki so sistematično razporejene. V pr-

vem delu knjige, ki je namenjena izključno ustni obdelavi — učenci naj knjig ne uporabljajo — razen maloštevilnih dialogov ni povezanega teksta. Ko pa so si učenci že osvojili več struktur, se pojavijo v knjigi že nekoliko daljši dialogi in deskriptivni teksti, ki omogočajo povezan razgovor o določenih temah. Učenci in učitelji vse lego govorijo o stvarih in ljudeh okrog sebe, ta pogovor pa učitelj vodi tako, da si učenci postopoma gradijo ogrodje jezika in se jim stalno večja števila konceptov, ki jih lahko izrazijo. V učbeniku ni ne paradigme ne drugih slovničnih razlag in pripomb, s čimer pa ni rečeno, da učitelj oziroma boljše učence ne bi smeli na podlagi osvojenih jezikovnih praks svojih spoznanj v tujem jeziku, ki se ga uče, teoretično izraziti, to je formulirati preprostih pravil oziroma sestaviti paradigme. Učenci si v prvem letu sicer ne bodo pridobili velikega besednega zaklada, a se bodo pravilno izražali v mejah določenih konceptov — trditve, vprašanje, negacija v ednini in množini in v sedanjem času etc. Sistematično stopnjevanje vaje, skrite v navidez sproščnem, realističnem pogovoru, jim bodo utrdile pravilnost izražanja bolj, kot to lahko store opozorila na slovnična pravila.

Prednost nove knjige je tudi v tem, da učitelju sicer sugerira metodo, ga pa ne omejuje in mu pušča dovolj možnosti za lastno razporeditev vaj, za njihovo modifikacijo oziroma prilagoditev. Učitelj celo mora slediti lastni domisljivosti, kajti če bi se suženjsko držal samo knjige, bi utegnil zapasti v togo rutino in njegovo delo bi postalo nezanimivo. V Priročniku za učitelja bo našel mnogo dodatnih koristnih napotkov.

Knjiga se odlikuje prav posebnostjo po ljubkih in zgovornih ilustracijah. Slike ne ilustrirajo samo predmetov in oseb, temveč tudi uče slovnico. Kar preveč zanimiva je knjiga zaradi njih in bojim se, da bo delo v šoli prav zaradi tega potekalo preveč s knjigami v rokah. Učitelj mora imeti sliko oziroma sličice za flanelograf, kjer so le-te potrebne. Kjer je na razpolago predmet sam, kjer lahko izjavim dejanje pred učenci, kajen na bližnje oziroma oddaljene predmete etc., tam slika ni potrebna. Nekaj stenskih slik oziroma sličic za flanelograf pa bo vsakakor potrebnih in le lahko po vzorcu knjige izdelajo učenci sami. Slike pa tekst tako odlično ponazarjajo in delajo knjigo tako prijetno, da jo bodo učenci prav gotovo radi jemali v roke doma, kjer bodo v šoli predelano snov utrjevali.

Po novem učbeniku so v letu 1958/59 že uspešno poučevali na poskusni šoli Frana Levstika v Ljubljani.

M. K.

II. KONGRES SLAVISTOV

Materinščini je treba v šoli posvetiti več pozornosti

Že ob prvem kongresu slavistov Jugoslavije v Beogradu leta 1957 je bilo sklenjeno, naj bi se zbrali vsaki dve leti tako slavisti-znanstveni delavci kot slavisti-pedagozi. Zveza slavističnih društev Jugoslavije je sklep sprejela in dolžnost novega predsedstva v Zagrebu je bila (Hraste, Jonke), da organizira II. kongres. Namen kongresa je bil pokazati nove znanstvene in pedagoške rezultate zadnjih dveh let in sploh delo slavističnih društev Jugoslavije. Kongres je bil v Zagrebu od 24. do 27. septembra in se ga je udeležilo tudi 55 delegatov-članov Slavističnega društva Slovenije, od katerih je polovica zastopala višje gimnazije. Zaradi velikega števila delegatov in tudi referatov je bilo delo porazdeljeno na sekcije. Razumljivo, zaradi svojih specialnih tem sta bili ločeni literarnozgodovinska in lingvistična sekcija, medtem ko se je splošna slavistična problematika, zlasti problem poučevanja materinščine, obravnavala po plenarnih sejah.

Novo v primeri z beograjskim kongresom je to, da je nastopilo precejšnje število mladih referentov — to velja za vse sekcije — in da so bile vse diskusije zelo živahne. (Nekateri referati so se naslanjali na delo in zaključke lanskega slavističnega kongresa v Moskvi.)

Člani šolske zadruge Raven pri Piranu so veseli lepega pridelka s svojih njiv

V sekciji za jezik je bilo izredno poudarjeno delo za lingvistične atlaste in s tem v zvezi študij jugoslovanske dialektologije sploh. Referat prof. Belica (Opštinskega in jugoslovanskega dialektološkega atlasta) in referat prof. Logarja sta nas seznanila z delom za srbski, lingvistični atlast, ki ga pripravlja srbska Akademija, in z delom za slov. lingv. atlast, ki ga pripravlja prof. Tine Logar. Seveda je delo za srbski atlast širše zasnovano, zajema fonetiko, morfološko, akcent, sintakso in besedni zaklad ter razpolaga z večjim številom strokovnjakov, medtem ko bo naš atlast zajemal in obravnaval le fonetiko in vsakdanji besedni zaklad. Je v glavnem delo enega človeka; dve tretjini gradiva je že zbrana. Prav tako tudi Zagreb zbira dialektološki material, tako kajkavski kot čakavski. Ustavili pa so se ob problemu, kako izdelati atlaste: ali po dialektih ali v širšem jugoslovanskem ali samo hrvaškem merilu. Sprito neodločnosti se pričakuje dokončna rešitev od širših forumov. V diskusiji je bil sprejet predlog, da se osnuje jugoslovanski dialektološki center, ki bi zadalžen dialektološko delo poživiti in poglobiti, preden dialekti zamrejo. Pomen in nujnost lingvističnih atlastov pri nas sta naglaševala zlasti gosti iz Poljske prof. Urbanišy in pani Wanda Pomyanowska. Njun namen je bil spodbuditi naše lingviste za čimprejšnjo izdelavo lingvističnih atlastov, kajti na tem področju smo med zadnjimi. Omenem sta pri nas želela organizirati delo za splošno slovanski lingvistični atlast, ki ga pripravlja prof. Avanesov v Moskvi, in pritegniti naše dialektologe k sodelovanju.

O problematiki knjižnega jezika sploh smo poslušali več referatov (Vuković, Vince, Korubina). Pokazalo se je, da so v srbski knjižnem jeziku potrebne korekture. Prevladovala so najrazličnejša mnenja, v kakšni meri naj se upoštevajo knjižni ali govorni jezik ter tradicionalnost in regionalnost v knjižnem jeziku, da ne bi zapadli v eno ali drugo skrajnost. Zedinili so se vsi ob ugotovitvi, da se nikakor ne more in ne sme vztrajati na Vukovi normi knjižnega jezika. Treba je opustiti številne mrtve gramatične kategorije in v večji meri upoštevati sodobne jezikovne vidike. Za to pa je potrebna nova normativna gramatika. Maršički bi veljalo tudi za slovenski knjižni jezik, vendar se naša problematika ni širše obravnavala. Ob koledarju problema zadeva tudi makedonski knjižni jezik, ki se šele v današnji stvarnosti oblikuje. Umetniška domača in prevodna literatura v makedonščini zahteva posebne nove besedovorne procese. Vprašanje knjižnega jezika je tesno v zvezi z delom in problematiko za nov enoten pravopis na srbski, ozemljni. Nadalje se je pretreslo vprašanje gramatične terminologije zagrebške in beograjske lingvistične šole. Pokazalo se je, da je bilo delo za pravopis izredno težko (referat prof. Jonke), ker gre za področje, ki se jezikovno med seboj precej razlikujejo in v mnogih primerih potrebni kompromisi. Poudariti je treba, da je naša pravopisna komisija sprejela vsa široka javnost in vse upravičene pripombe so se upoštevale. Nov pravopis ima širok aspekt in priznava vse, kar se je v knjižnosti pravilno razvilo. Njegov namen je jasno razviden v navedenih zaključkih, ki obsegajo osem točk.

Veliko zanimanje je med delegati vzbujala nova lingvistična struja, namreč strukturalizem, ki je že na moskovskem kongresu izval ostre diskusije; sintetičen referat o glavnih strujah lingvistične na moskovskem kongresu je podal dr. Jevč, ki je na željo delegatov v diskusiji tudi pojasnil, v čem je bistvo strukturalistične metode. O problemih slovenske lingvistike je izprereno predaval prof. Bežal, o začetnih raziskavah slovenske sintakse pa je referiral asistent Breda Posorelec. Ožjo problematiko je predstavljala referat o izposojenkah iz romanišne (Muljačić), seznanili pa smo se z nekaterimi novostmi o čakavskem akcentu (Fakić-Cesarić) in o naši nov postojni razlagi sodnega polglasnika na slovenskem in srbski, teritorij na podlagi substratne fonetike.

Delovanje lingvistov je potekalo v treh smereh: Delo za lingvistični atlast in dialektologijo, problematika knjižnega jezika in pravopis; v manjši meri pa je bila upoštevana problematika sintakse.

O stanju naše literarne zgodovine in njenih nalogah danes je govoril prof. Frangeš, ki je nastopil proti histeričizmu in pozitivizmu ter poudaril potrebo estetske analize literarnih del. V splošnem je žel veliko odobravanje. Glede na stanje slovenske literarne zgodovine je ta referat dopolnil v diskusiji prof. Petre. Delo literarne sekcije ni bilo smotno urejeno, tako da smo poleg pomembnih vprašanj poslušali tudi ožje teme, ki niso za kongres. Nekateri referati so na dolgočasen pozitivističen način obravnavali literarnozgodovinsko problematiko in niso prinesli posebnih novosti. Med zanimivejše spada referat prof. Svelca o predelavih Držičevih komedij. Le-ta je opozoril na nekatere nepravilnosti Fotezovih priredb Držičevih komedij. Skušal je dokazati, da je pri tem trpela Držičeva umetnost, predvsem oris nekaterih karakterjev. Diskusija je bila zelo razgibana, vendar so se vsi strinjali s tem, da je treba pri moderni obdelavi starih avtorjev nasploh bolj spoštovati originalne tekste. Dr. Flaker je v svojem referatu Prilog problemu romantičnega stila lepo in pregledno poudaril vse značilnosti romantike v svetovni literaturi, posebej se v ruski, kjer je podprtal njene odlike. Pri jugoslovanih se je omejil samo na romantično strujo 19. stol. in poudaril, da ne smemo njenih značilnosti prenašati v moderne literarne struje. Terminus nova romantika je po njegovem za literarno zgodovino nesprejemljiv. Dr. Gligorić je predaval o romanu v srbski književnosti. Omejil se je na 20. stol. in podal pregled od Stankovića do najnovejših romanov Oskarja Davića. Poglobil se je predvsem v obravnavo tematike in idejnosti, manj pa je upošteval estetsko vrednotenje. Referat dr. Nazečića je bil zopet s področja romantike (Romantizem i njegove osobnosti u srpskoj i hrvatskoj književnosti), vendar je podal

samo splošno oznako brez poglobitve in napovedan problem. Dr. Babović je v referatu Prvi pomeni Dostojevskog kod nas prinesel nove podatke o tem velikem Rusu v srbski publicistiki. Se enkrat se je o Rusih oglašil dr. Kreft z referatom o Besih Dostojevskega. Besov ne moremo gledati kot reakcionarno risanje in karikaturu revolucionarjev, ampak jih moramo razumeti kot opis in kritiko terorističnih organizacij, ki so delovale v Rusiji v 60 letih in poskušale uvesti diktaturo.

Pri delu kongresa se je opazilo, da je bila slovenska literarna zgodovina premalo zastopana. Slovenci smo pogrešali predavanje o problemih slovenske književnosti in predavanja o novejši književnosti sploh.

Številni referati so obravnavali problematiko poučevanja jezika in zlasti literature v srednjih šolah. Debat o učnih načrtih, učbenikih in tekstih se je zelo razmahnila. Poudarjalo se je, da je nujna poglobitev študija novejši literature, starejša in svetovna književnost naj bi se obravnavali bolj pregledno s poudarkom na estetskih in idejnih vrednotah. V diskusiji je bilo sproženo tudi zapostavljanje jezika na srednjih šolah.

Kongres je ob svojem zaključku pokazal, da se poleg priznanih strokovnjakov uveljavlja tudi mladi naraščaj, ki zajema strokovno problematiko razmeroma široko. Če primerjamo obe sestavni delovni področji kongresa, t. j. jezik in literaturo, moramo ugotoviti, da je delo lingvistične sekcije prineslo več problematike in več novosti. Ob zaključku nas navdaja misel, da je naloga prihodnjega kongresa v Ljubljani prikazati tehtnejše znanstvene rezultate na vseh raziskovalnih področjih slavistike in slovenistike.

Martina Orožen

KULTURNI GLOBUS

Krleže v madžarščini. Madžarska založba Magyar Helikon je natisnila prevod Krleževih »Balad Petrice Kerec« v luksuzni izdaji. Prevajalec je uspešno rešil prevajalske težave, ko je arhaični jezik Krleževih verzov prelil v madžarščino XVI. in XVII. stoletja. Prevod ima primerno uvodno besedo, ki pojasnjuje nastanek in idejno estetsko analizo Krleževga dela.

Naše knjige na frankfurtskem sejmu. Letošnji knjižni sejem v Frankfurtu ob Meini — Zvezna republika Nemčija — bo letos v prvi polovici oktobra. Na razstavi bo zastopanih 53 držav, to je nekaj več kot lansko leto. Naša država se udeležuje tega sejma od leta 1955 in bo tudi letos prispevala lepo število knjig. Jugoslovanska akademija znanosti in umetnosti je obljubila okoli 400 knjig. Za letošnji knjižni sejem vlada izredno zanimanje.

Umetnik iz Krakova pri nas. Poljski slikar mlajše generacije Stanislaw Wojtowicz se je ob zaključku III. grafične razstave mudil v Sloveniji. Na grafični razstavi je prispeval tri liste in je prejel eno od nagrad. Lani je uspešno razstavljal v Sao Paulo.

Školska biblioteka v Sarajevu. Sarajevska založba »Svetlost« je osnovala novo »školsko biblioteko«. Le-ta se razlikuje od sličnih po tem, da izdaja izbor tekstov, ki so povsem skladni z učnim načrtom. Domači in tuji pisatelji so predstavljali šolski mladini v njihovih najboljših delih, odlomki pa ne presega 120 strani. Izbranimu tekstu so prilepili napisali kratek uvod in estetsko analizo, ki pojasnjuje jedro umetniške vrednosti dela. Doslej so že izšla nekatera dela, n. pr. izbor iz Homerja v priredbi Miloša Curčića, izbor Gundulića v priredbi D. Popovića itd. Vsa odbrana dela se odlikujejo po praktični uporabnosti za šole. Knjige so sorazmerno poceni in dostopne šolski mladini.

Deset milijonov učbenikov letno

V Budimpešti so pretekli mesec odprli razstavo, ki prikazuje dejavnost tamkajšnje založbe za izdajanje učbenikov ob njeni desetletnici. Medtem ko so državne in cerkvene založbe na Madžarskem v letu 1938 tiskale vsega skupaj 221 učbenikov, jih sedanje Državno založniško podjetje tiska povprečno po šeststo vsako leto. Od osvoboditve do konca leta 1958 je izšlo 8000 raznih učbenikov v 85 milijonih izvodov. Samo preteklo leto so natisnili deset milijonov izvodov raznih učbenikov.

Centri za poučne filme in diafilme pri nas in v svetu

Avdiovizualna sredstva, zlasti filmi in diafilmi, so danes v svetu najvažnejši pripomočki v modernizaciji šolskega in izven šolskega izobraževanja. Njih uporaba je v številnih državah vključena v učne programe šol, zlasti kadrovske. S proučevanjem uporabe in organizacije avdiovizualnih uslužnostnih dejavnosti ter produkcije avdiovizualnih sredstev se ukvarja mnogo strokovnjakov. Svoja dognanja publicirajo v raznih revijah ter iznašajo na različenih nacionalnih in mednarodnih kongresih, konferencah in podobno.

Važno vlogo v zbiranju informacij s tega področja opravlja UNESCO, tako z izdajanjem publikacij kot z organiziranjem raznih kongresov in konferenc. V naslednjem priročnem glavne misli, ki so bile iznešene na konferenci UNESCO v letu 1958 v pogledu organizacije centrov za avdiovizualna sredstva po svetu.

Prednost gre čimveč centralizaciji službe avdiovizualnih sredstev. Kot primer za to je naveden Državni filmski urad (National Film Board) v Kanadi. Ta center združuje distribucijo in produkcijo filmov in diafilmov ter raznega drugega propagandnega gradiva za prosvetne namene; center se ukvarja tudi z organizacijo raznih strokovnih tečajev in seminarjev ter predavanj. Distribucija se vrši v glavnem preko pokrajinskih in krajevnih organov v povezavi z zgoraj omenjenim Državnim uradom.

Podoben Državni filmski urad je tudi v Avstraliji, vendar v bolj skromnem obsegu kot v Kanadi.

Drug primer centralizacije uslug avdiovizualnih sredstev je v Indiji, kjer je odgovorni form za to Filmski oddelček Ministrstva za informacije in radiodifuzijo. Ta oddelček ima v svojih rokah produkcijo dokumentarnih filmov kakor tudi distribucijo teh filmov ter ostalih filmov, ki so izdelani po naročilu vlade. V Indiji so kanadskega filmskega centra, ki se v glavnem ukvarja s tem, da posreduje kanadskemu znanju, kako živo razni ljudje in narodi po svetu, se filmski center Indije ukvarja v glavnem s tem, da prikazuje indijske napore njihove vlade za razvoj domačega gospodarstva in dviga življenjske ravni.

Ponekod gre centralizacija avdiovizualne dejavnosti po strokah, kot je n. pr. kmetijstvo. Tako ima Ministrstvo za kmetijstvo v rokah produkcijo in uporabo avdiovizualnih sredstev. Taka centralizacija pa je bolj redka na področju industrije, socialnega izobraževanja in drugih gospodarskih dejavnosti.

Organizacija distribucije in produkcije avdiovizualnih sredstev zavisi od pogojev in potreb vsake države. V glavnem pa je naloga centrov sedeca:

1. Centralizirati in razširjati razne podatke o avdiovizualnih sredstvih, kakršnega koli izvora, ki se tičejo gradiva in tehnike produkcije in reprodukcije.
2. Izdelovati avdiovizualna sredstva in jih prilagoditi domačim potrebam; kolikor so inozemskega izvora; pospeševati tovrstno dejavnost in sodelovati z različnimi producenti, vključno s privatnimi.
3. Organizirati fond avdiovizualnih sredstev za distribucijske potrebe.
4. Preskrbovati in pospeševati ocenjevanje avdiovizualnih sredstev.

5. Pridobivati ljudi za produkcijo, uporabo, razširjanje in ocenjevanje avdiovizualnih sredstev.

6. Sodelovati z vsemi (vladami, organizacijami, posamezniki), ki se kakor koli zanimajo za te dejavnosti. Če se v vsaki državi nikakor ne more osnovati centralna organizacija za avdiovizualna sredstva, potem naj se preide vsaj na obliko pokrajinskih centrov. Tak primer je v Meksiku (Instituto Latinoamericano de Cinematografía Educativa). Njegova naloga je, da razvija produkcijo in distribucijo ter uporabo avdiovizualnih sredstev v vsej Latinski Ameriki. Institut finansira mehiška vlada s pomočjo UNESCO.

V pogledu centralizacije avdiovizualnih sredstev je v Evropi pomembna Evropska organizacija gospodarskega sodelovanja (l'Organisation européenne de productivité), katere namen je, da dviga produktivnost v industriji in trgovini. Ta organizacija ima posebno agencijo (Agence européenne de productivité), katere vrši koordinacijo dejavnosti centrov za tehnične filme posameznih držav, ki so članice zgoraj imenovane organizacije. Taki centri za tehnične filme v posameznih državah so samostojni organizmi, ki jih vodi poseben svet, v katerem so zastopniki vlade, tehničnih šol, univerz, sindikatov, strokovnih združenj in razni drugi ljudi pod predsedstvom katerega pozanega industrijskega Te centre subventionirajo industrija.

Če primerjamo sedaj z gornjim razmerje v naši državi, vidimo, da imamo dobro urejeno organizacijsko mrežo. V Beogradu dela Savezni center za nastavo in kulturno-prosvetni film, v posameznih republikah pa so republiški centri.

V Sloveniji je tak center Zavod za šolski in poučni film v Ljubljani, Grošljeva ul. 4, ki se ukvarja z distribucijo ozkih filmov in diafilmov (diapozitivov), ter produkcijo diafilmov in ozkih filmov. Precej šol in prosvetnih organizacij v Sloveniji že pozna dejavnost Zavoda, saj ima Zavod 124 stalnih naročnikov iz vrst šol in prosvetnih organizacij. Toda Zavod stremi za tem, da bi vse šole in prosvetne organizacije v Sloveniji vključevale v svoje delo poučne filme in diafilme. Če posamezne šole ali organizacije nimajo za to na razpolago potrebnih sredstev, naj se organizirajo posebni servisi v okrajih, ki bi imeli svoje filmoteke in diafekte ter — tehnično opremo. Tak servis je že osnovan v Mariboru in želja je, da bi to posamezni tudi drugje.

Produkcija diafilmov Zavoda se večja iz meseca v mesec; do sedaj je izdelanih 25 barvnih in 9 črnbelih diafilmov; komentar 8 diafilmov je posnet na magnetofonski trak. V lanskem letu je bil posnet prvi poučni film, v načrtu pa je izdelava še dveh filmov.

Zavod vabi vse prosvetne delavce, da s svojim sodelovanjem (s scenariji, z recenzijami, z nasveti itd.) pripomorejo k čim bolj kvalitetni in večji produkciji Zavoda. A. H.

DOPIŠUJTE V »PROSVETNEGA DELAVCA«!

LITERARNI MUZEJ V PRAGI

(Nadaljevanje in konec)
In dalje! Debele knjige kažejo začetek znanosti, druge drobne razvoj zabavne proze. Na stelah pa zopet reprodukcije. Toli-ko je pestrosti, da ne more biti dolgočasno.

Pred menoj je obdobje, ki ga Čehi imenujejo »temno« zaradi splošnega kulturnega padca, ki je pod pritiskom protireformacije nastopil po bitki na Beli gori 1620. leta. Tedaj se je s številnimi češkimi brati moral posloviti od domovine in oditi v tujino nam dobro znani pedagog Jan Amos Komenský Velika olinata podoba slikarja Brožíka nam približa tega moža. Mimo njegovih spisov hodim, mimo del s številnimi pedagoškimi resnicami, ki še po sto letih prav tako drže. Na češkem se čuti pravitel. Takrat se porodi veliko ljudskih pesmi. Tu na steni pred mano so teksti z ilustracijami, večinoma so Alešove. (Ob Alešu in njegovih ilustracijah ljudskih pesmi se mi nekako vsiljuje paralela z našim Gasparijem.) Tako je ljudska pesem postavljena v čas nastanka.

Mimo prvih znakov preporoda me vodi pot, tja do modelov prvih čeških lutk ljudskega lutkarja Mateja Kopeckega. Ta potujoči lutkar je s svojim gledališčem na vozu začetnik te zvrsti gledališke umetnosti, ki je pri Čehih zelo razširjena. Sledijo imena, podobe in dela velikih preroditeljev, ki so imeli zveze tudi z našimi kulturnimi delavci. Josip Dobrovsky — oče slavistike. Čudno, med njegovimi dopisovalci za mano iščem našega Kopitarja in med spisi o njem Kidričevega razpravo. Razgibano je v prostoru s kraljedvorskim in zelenogorskim rokopisom, dveh plagiatih ljudskih pesmi, nastalih iz velike, a nekritične ljubezni do naroda. Domislil se Levstika, ki je ne-

katere teh pesmi prevedel. Tu so kipi, ki so jih navdihnili posamezni junaki, tam ilustracije. Vzpodbuda pa sta rokopiša tudi skladatelje. V tem pa tiči njun pomen. Zasludjem delo Čelakovskega, Kolářja, Palackega, Safarika. Človek mora samo gledati, voditi v tem muzeju ni potreben. Kajpak da vstajajo pred mojimi duhom naši čitalniški večeri z Vilharjevimi igricami in recitacijami Koseskega, ko si ogledujem podobe o začetkih družbenega življenja z zabavami, plesi, časopisi. Primerjava ni slučajna, Čehi so bili res vzgled našim čitalniškim organizatorjem.

Karel Hynek Mácha. Veliki češki pesnik, pravi romantik, ustvarjalec Maja. Tudi tukaj nekaj domačega. Velika karta visi na steni, na njej je zarisana pesnikova pot v Italijo; tam pa, kjer naj bi bila Ljubljana kot ena izmed njegovih postajališč, je Prešernova podoba. Sešla sta se pesnika dveh sorodnih narodov. Veseli me, da to dejstvo omenjajo tudi literarni zgodovinarji celo v delih, ki so namenjena dijakom za domače čtivo.

Mimo satir in časopisnih član-kov Karla Havlička, utemeljitelja realizma, preidem v najlepšo dvorano, posvečeno Boženi Němcovi. Ustvarjalca Babice, te optimistične ne knjige, polne človečnosti, ki jo je pisala v najtežjih časih po otrokovi smrti in v silni gmotni stiski, je Čehom najdražja, kar oboževana pisateljica. Debele knjige so pisane o njej. V skromni veličini jo vidim upodobljeno v kipu, njeno življenjsko in pisateljsko pot zasledujem v vitri-nah. Za Boženo Němcovo vrsta realistov. Zopet zasledim opombo, ki mi povzdigne narodno zavest. Pesnik, kritik in feljtonist Hálek piše: »V Dubrovniku sem našel skoraj majhno Prago.«

Narodno gledališče — »zlata kapelica nad Vltavo« mu tudi pravijo Čehi. Lani so obhajali petinsedemdesetletnico njegove otvoritve. Zgradili so ga sami zgolj s prostovoljnimi prispevki, in ko jim je takoj po otvoritvi zgorelo, so se enkrat zbrali denar in ga postavili znova. Zato je nad odrom upravičen napis: »Národ sobe« (narod sebi). Čehi ga imajo radi in so nanj ponosni. O vsem tem mi pripovedujejo po-dobe in model gledališča, reprodukcije notranje opreme, pri kateri je sodelovala vrsta arhitektov, kiparjev in slikarjev, med drugimi tudi naš Janez Šubíc.

Zadnja dvorana nosi napis: »Na poti k socializmu.« Vsebinsko je bogata, urejena pa nekoliko manj nazorno kot prejšnje. Tu so dela, podobe in citati pomembnih ustvarjalcev iz časa med obema vojnama. Hašek, Wolker, Majerová, Fučík, Vančura — ta ime nam povedo marsikaj tudi nam, saj jih poznamo iz prevodov.

Odhajam. Polna doživetij, ki mi jih je dala ta pot skozi stoletja češke kulture, mislim na naše razmere. Ko bi se razstave posameznih pisateljev ob jubilejih spremenile v stalno muzejsko zbirko! Prostor! Potem postane manj skromnejša in pomislil le na naše dijake ob tem, kar mi je povedal muzej. Kaj bi mogli storiti? Saj imamo tudi mi nekaj slikarskih del, ki so nastala ob naši preteklosti, literaturi, predvsem ilustracije, imamo nekaj romanov, povesti ter pesmi, ki marsikdaj živo osvetljujejo starejša obdobja. In ali ni tudi prenekateri lirski pesem uglasbeni? Zakaj bi torej ne skušali dijake na to opozoriti? Naj spoznajo povezo-vo med preteklostjo in kulturo, naj občutijo, da so vse umetniške panoge enotne, med seboj se oživljajoč tok.

Božena Orožen

POTREBNO JE VEČ ZANIMANJA ZA SODOBNO ELEKTRONIKO IN AVTOMATIZACIJO

PRAVNI NASVETI

Sami smo pričali, da elektronika in nuklearna tehnika ne omogočata samo postopno osvajanje drugih planetov, temveč nujno vodita tudi k zblizjevanju med državami in političnimi voditelji in narodi obeh ostro nasprotujočih si svetovnih blokov.

Ni manj pomembna ni avtomatizacija industrijske proizvodnje, ki bo omogočila priletnost dvig proizvodnosti dela in proizvodnje ob bolj kakovosti mnogo cenejših proizvodov. Tako n. pr. ena tkalica v Kombinat bombaznih tkanin »MAKEDONKA« v Štipu proizvaja samo s pomočjo avtomatizacije toliko kot prej 100 tkalstih delavk skupaj.

Povsem avtomatizirana je tudi tovarna »PRVA ISKRA« v Barcu pri Beogradu, delno pa tovarna kablov »MOSA PLADJE« v Svetozarevu, »PRVOMASKA« v Zagrebu, Rafinerija nafte v Sisku, »JUGOVINILA« v Splitu, Tovarna kavstičnih sode v Lukavu, Cinkarna v Celju, »ZORKA« v Sabcu, »VISOKOZA« v Ljubljani, rudniki Bor, Treпча, Raša, Velenje itd.

Zaradi ugodnih gospodarskih pogojev bomo v prihodnjih letih še bolj pospešeno uvažali postopno avtomatizacijo povsod, kjer bo to ekonomsko upravičeno, medtem ko bo Jugoslovanska investicijska banka zagotavljala v ta namen potrebne kredite pod ugodnejšimi pogoji.

Vse to pa nalaga pred naše znanstveno-raziskovalne zavode in pred našo elektronsko proizvodnjo nove naloge hitrejšega razvijanja in proizvodnje sestavnih delov za elektronske naprave, postopoma pa tudi samostojno razvijanje in proizvodnjo kompletnih elektronskih aparatov, strojev in opreme.

Nobenega dvoma ni, da se bodo morali tudi delavci, zlasti tisti, ki sodelujejo v raznih organih družbene uprave, posebno pa mladina, hitreje seznanjati z razvojem elektronske in nuklearne tehnike, s perspektivno tehničnega napredka ter z njegovim vplivom na druga področja družbenega razvoja, kajti brez hitrejšega osvajanja tehnične kulture ne bomo mogli dovolj uspešno praktično izkoristiti nove tehnične dosežke v

naši proizvodnji in na drugih področjih človeške dejavnosti.

OBIŠČITE MEDNARODNI SEJEM SODOBNE ELEKTRONIKE OD 15. DO 25. OKTOBRA

Lepa priložnost za vpogled v dosežke na področju elektronike in nuklearne energije bo vsem nudi prav specializirani mednarodni sejem elektronike, telekomunikacij, avtomatizacije in nuklearne tehnike, ki bo pod skupnim imenom »SODOBNA ELEKTRONIKA« od 15. do 25. oktobra letos na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani.

Na tem sejmu razstavljajo in praktično demonstrirajo svoje proizvode razen vseh pomembnejših jugoslovanskih proizvajalcev, tudi proizvajalci iz ZDA, Japonske, Angije, Francije, Zahodne Nemčije, Belgije, Danske, Švice, Italije, Avstrije, Madžarske in CSR.

Zanimivi bodo tudi razstavljeni najnovejši dosežki naših ugodnih inštitutov za nuklearno tehniko »BOHIS KIDRIČ« v Vinici, »RUDI BOŠKOVIČ«

v Beogradu in »JOZEF STEFAN« v Ljubljani.

TEHNIČNA DNEVA: PONEDELJEK, 19., IN ČETRTEK, 22. X. 1959

Da bi se lahko strokovnjaki in drugi resnejši interesi temeljiteje seznanili z raznimi elektronskimi proizvodi, bosta na sejmu »SODOBNA ELEKTRONIKA« rezervirana 2 dneva, in sicer ponedeljek, 19., in četrtek, 22. oktobra samo za takšne obiskovalce.

STROKOVNO POSVETOVANJE: V TOREK, 20., IN SREDO, 21. X. 1959

V torek, 20. oktobra, ob 19. uri se bo začelo v Festivalni dvorani z razgovorom GR dvodnevno posvetovanje o sestavnih delih elektronskih naprav.

Vabimo delovne kolektive ter tehnične in razne strokovne in vajevalne šole, da kolektivno obiščejo sejem, kjer se bodo lahko seznanili z najnovejšimi dosežki elektronske, telekomunikacij, avtomatizacije in nuklearne tehnike.

Še neizkušena, dostikrat neprevidna, smela in drzna. Prav tu je vzrok, da je Državni zavarovalni zavod letos hotel širše zajeti nezgodno zavarovanje po naših šolah in je razpisal tudi nagradno tekmovanje pod naslovom NEPREVIDNOST NI POGUM

Šola je razpisal tudi posebno nagradno letake z navodili. Mladina naj bi v obliki prostega spisa, risbe ali kakor drugače opisala oziroma prikazala nesrečo, opisala okoliščine in vzroke, ki so nesrečo povzročile in zlasti razmisli, o tem, kako bi se v danih primerih morda lahko nesreči izognili, jo preprečili ali pa vsaj omejili.

To tekmovanje ima zato velik vzgojni in gospodarski pomen. Prav je, da mladina spozna veliko vrednost naraščajočega zavarovanja, ki v primerih nesreče nudi smotno pomoč posamezniku in skupnosti.

V veliki meri je odvisno od nas prosvetnih delavcev, kako se bo tekmovalna akcija izvedla in kakšno vsebino naj bi dobila. Tekmovalec naj bi vse šole, sleherni razred, Pri Državnem zavarovalnem zavodu bo posebna komisija ocenjevala poslane izdelke. Najboljše spise in risbe bo Zavod priobčil v časopisu in mladinskem tisku, jih objavil v radiu ter nesrečo prikazoval tudi v televiziji. Zato je važno, da zbrano gradivo sproti oddajamo Državnemu zavarovalnemu zavodu.

Svet za šolstvo LRS je s posebno okrožnico, naslovljeno na šolska vodstva, toplo priporočil vsem šolam, da sodelujejo s prizadevanji Zavoda.

Tončka Sašek

Vprašanje: Ali vam pripada povrnitev prevoznih stroškov, če se dnevno prevažate na svoje službeno mesto, ki je oddaljeno 6 km od kraja, kjer stanujete, ker ti stroški znašajo 1600 din mesečno za prevoz z avtobusom?

Odgovor: Drž sekretariat za svačo upravo proračun LRS je s svojo okrožnico z dne 19. IV. 1958 št. 04-500/2-56 sporočil vsem republikanskim državnim organom ter finančno samostojnim zavodom s sedeži na ozemlju mesta Ljubljane, da je izvršni svet Ljudske skupščine LRS dovolil, da si smejo uslužbenci, ki se dnevno prevažajo na službeno mesto in ki imajo izdatkov za mesečne vozovnice več kakor 600 dinarjev, nabaviti pri ECZ v Ljubljani mesečne vozovnice s popustom za enkratno vožnjo na dan za relacijo od stanovanja do urada in nazaj. Popust uživajo samo vozovnice, ki jim je cena na višji od 600 din na mesec. Razlika od 600 din do polne cene vozovnice naj bi šla v breme kreditov, določenih za potne in selitvene stroške zadevnih proračunskih uradov, ustanov in finančno samostojnih zavodov, kjer so prizadeti uslužbenci nastavljeni. So dino, da bi se to navedilo, ki velja sicer samo za Ljubljano, lahko uporabljamo tudi v Vašem primeru.

Vprašanje: Kakšen honorar pripada učitelju v nižjih razredih osemletke, če poučuje dva polnurna, samostojna razreda celodnevno?

Odgovor: Vaša redna tedenska učna obveznost se ravna po tedenskih učnih urah, kolikor jih dočela predmetnik za posamezni razred. Vsaka ura nad to obveznostjo je nadura, ki se honorira po 100 din od učne ure, če pa poučujete 33 ur na teden, vam pripada mesečni honorar 3000 dinarjev.

Opozorjamo Vas pa, da ne morete imeti več kot 10 ur na teden, upravitelj, ravnatelj in pripravnik pa ne več kot 6 ur na teden. To število nadur pa sme v posameznih primerih zaradi pomankanja kadra zvišati le za šolstvo pristojni svet okrajnega ljud. odbora, vendar največ do 15 oz. do 10 ur na teden.

Vprašanje: Ali ima učitelj, ki je bil na prošnjo po razpisu premeščen v drugo občino, pravico zahtevati povračilo potnih in selitvenih stroškov?

Odgovor: Po uredbi o potnih in selitvenih stroških imate pravico v takem primeru zahtevati povrnitev stroškov prevoza zase in za svojo družino, pripadajoče dnevno in selitvene stroške.

V. F., VIDEM:

VPRASANJE: Po razpisu službenih mest ste zaprosili za službeno mesto v V. Tu so vam začelo dodeliti podstrešno stanovanje z obljubo, da dobite v kratkem drugo od učitelja, ki je zaprosil za premostitev pri poznejšem razpisu. Po njegovem odzivu pa je občina na obljubo pozabila in stanovanje dodelila drugi stranki, tako da ste ostali z družino v podstrešnem stanovanju. Vprašujete, če imate po zakonu pravico zapustiti službeno mesto in kdo bo poravnal prevozne stroške za prvo selitev?

ODGOVOR: Praviloma je za učno in vzgojno osebo po čl. 266 Zakona o javnih uslužbenih 6-mesečni odpovedni rok, ki se šteje vedno od 1. marca, ne glede na to, kdaj je odpoved dana.

Kaže pa, da to določilo za vas ne bo prišlo v poštev, ker predpostavljamo, da je v razpisu prostih službenih mest v V. bilo rečeno, da je za to razpisano službeno mesto na razpolago tudi stanovanje. Če je to res in če vam občinski ljudski odbor stanovanja, ki vam je bilo zagotovljeno, ni dal na razpolago, lahko odpravite službo tudi med šolskim letom in znaša v tem primeru odpovedni rok en mesec, ker nasproti vam ni izpolnil obveznosti iz razpisa. Če pa v razpisu ni bilo navedeno, da je na razpolago tudi stanovanje, tedaj velja za vas 6-mesečni odpovedni rok, ki se bo štel od 1. marca 1960 in bi torej v tem primeru službeno razmerje prenehalo šele 1. septembra 1960.

Če občinski ljudski odbor nasproti vam ni izpolnil obveznosti iz razpisa, je dolžan povrniti vam tudi stroške prve selitve.

J. S.:

VPRASANJE: Občinski ljudski odbor je sprejel sklep, da poleg podjetij tudi ustanove – torej tudi šole – plačujejo dopolnilni proračunski prispevek, ki se obračunava od neto plač, čeprav v Zakonu o dopolnilnem proračunskem prispevku stoji, da ta prispevek plačujejo samo podjetja. Ali je sklep občinskega ljudskega odbora zakonit ali ne?

ODGOVOR: Iz besedila Zakona o proračunskem prispevku iz osebnega dohodka delavcev bi se na prvi pogled res lahko dalo sklepati, da gre za proračunski prispevek, ki bi ga bila dolžna plačevati samo podjetja, vendar je že v 2. odst. 2. člena tega zakona jasno povedano, da gre tudi za osebne dohodke uslužbencev v javni službi, medtem ko 12. čl. istega zakona določa, da občinski ljudski odbor lahko predpiše za posamezne gospodarske panoge, posamezne skupine gospodarskih organizacij ali za posamezne gospodarske organizacije, kakor tudi za posamezne dejavnosti na svojem območju, da morajo plačevati dopolnilni proračunski prispevek iz osebnega dohodka. Iz tega sledi, da velja Zakon o proračunskem prispevku delavcev iz osebnega dohodka tudi za javne uslužbenke.

Se bolj jasno je to povedano v 3. členu Pravilnika o obračunavanju in plačevanju prispevkov iz osebnega dohodka iz delovnega razmerja (Ur. list FLRJ št. 12/1958), ki pravi, da so sredstva, ki so osebnega dohodka iz delovnega razmerja, misljeni: gospodarske, zadruga in družbene organizacije.

Se bolj jasno je to povedano v 3. členu Pravilnika o obračunavanju in plačevanju prispevkov iz osebnega dohodka iz delovnega razmerja (Ur. list FLRJ št. 12/1958), ki pravi, da so sredstva, ki so osebnega dohodka iz delovnega razmerja, misljeni: gospodarske, zadruga in družbene organizacije.

Se bolj jasno je to povedano v 3. členu Pravilnika o obračunavanju in plačevanju prispevkov iz osebnega dohodka iz delovnega razmerja (Ur. list FLRJ št. 12/1958), ki pravi, da so sredstva, ki so osebnega dohodka iz delovnega razmerja, misljeni: gospodarske, zadruga in družbene organizacije.

Se bolj jasno je to povedano v 3. členu Pravilnika o obračunavanju in plačevanju prispevkov iz osebnega dohodka iz delovnega razmerja (Ur. list FLRJ št. 12/1958), ki pravi, da so sredstva, ki so osebnega dohodka iz delovnega razmerja, misljeni: gospodarske, zadruga in družbene organizacije.

Se bolj jasno je to povedano v 3. členu Pravilnika o obračunavanju in plačevanju prispevkov iz osebnega dohodka iz delovnega razmerja (Ur. list FLRJ št. 12/1958), ki pravi, da so sredstva, ki so osebnega dohodka iz delovnega razmerja, misljeni: gospodarske, zadruga in družbene organizacije.

Se bolj jasno je to povedano v 3. členu Pravilnika o obračunavanju in plačevanju prispevkov iz osebnega dohodka iz delovnega razmerja (Ur. list FLRJ št. 12/1958), ki pravi, da so sredstva, ki so osebnega dohodka iz delovnega razmerja, misljeni: gospodarske, zadruga in družbene organizacije.

Se bolj jasno je to povedano v 3. členu Pravilnika o obračunavanju in plačevanju prispevkov iz osebnega dohodka iz delovnega razmerja (Ur. list FLRJ št. 12/1958), ki pravi, da so sredstva, ki so osebnega dohodka iz delovnega razmerja, misljeni: gospodarske, zadruga in družbene organizacije.

nizacije, društva in združenja, državni organi in zavodi, finančno samostojni zavodi itd., ki izplačujejo posameznim državljanom osebne dohodke iz delovnega razmerja.

Najbolj nedvoumno pa je določilo 6. člena istega Pravilnika, ki pravi: »Za državni organi in zavodi so misljeni v smislu tega Pravilnika vsi organi, zavodi in organizacije, ki za njihove uslužbenke in delavce velja Zakon o javnih uslužbenih (Ur. list FLRJ št. 33/57).«

Sklep občinskega ljudskega odbora je torej zakonit.

L. Z.:

VPRASANJE: Ali pripada prosvetni delavci letni dopust kljub temu, da ji poteka poročniški dopust med počitnicami, t. j. od 27. junija do 9. oktobra?

ODGOVOR: V Zakonu o delovnih razmerjih je določeno, da ima žena, ki je v delovnem razmerju, ob nosečnosti in porodu pravico do poročniškega dopusta, ki traja 105 dni. Porodniški dopust po Zakonu o delovnih razmerjih ni mogel istovetiti z letnim dopustom, ki se po čl. 264 Zakona o javnih uslužbenih za prosvetne delavce praviloma ujema s polletnim šolskim počitnicami, zaradi česar prosvetni delavci lahko izrabijo letni dopust ne samo v polletnih šolskih počitnicah, temveč tudi v času tekočega šolskega leta. Če ste torej imeli v času polletnih šolskih počitnic poročniški dopust, vam po tej tezi pripada še letni dopust, ki ga lahko izrabite tudi med tekočim šolskim letom.

VPRASANJE: Ali lahko zahtevate denarno nadomestilo v primeru, da vam delodajalec noče priznati letnega dopusta med tekočim šolskim letom?

ODGOVOR: Če vam vaš delodajalec ne bo priznal poročniškega dopusta, ki je potekal med polletnimi šolskimi počitnicami, pripadajočega letnega dopusta, ste po našem mnenju upravičeni zahtevati za neizrabljen letni dopust denarno nadomestilo. Pri tem vas opozorjamo, da vam pripada najmanj 6 tednov letnega dopusta in to po 2. odst. 264. čl. Zakona o javnih uslužbenih, ne glede na službeno dobo.

F. D.:

VPRASANJE: Ko ste po končanem poročniškem dopustu nastopili službo, je tovariš upravnik zahteval, da takoj delate poln delovni čas in delaj, da je izšel zakon, s katerim se ukinja skrajšan delovni čas za prosvetne delavce. Vedeti želite, če je to res.

ODGOVOR: Prav nič nam ni znano, da bi bil objavljen zakon, ki bi odpravil skrajšan delovni čas za prosvetne delavce.

Mači ima pravico delati skrajšan delovni čas 6 mesecev po porodu, da bi mogla hraniti otroka. Izjemoma pa lahko traja po mnenju zdravnika javne zdravstvene službe tak skrajšan delovni čas tudi dalje, vendar največ do konca 8. meseca po porodu. Skrajšan delovni čas traja polovico rednega delovnega časa.

Vsekakor pa bo treba skrajšan delovni čas razporediti na vse delovne dni v tednu, ne pa moglo samo na nekatere.

Opozoriti pa moramo na to, da za prosvetne delavce, nosečnice in porodnice ni nikake posebne uredbe ali odredbe, pa tudi nikakega navodila, zaradi česar se je treba do nadaljnjega držati ne bo. Sicer pa delodajalec, ki ne bo dal šolstva, mora upoštevati družinske razmere uslužbenec.

Sicer pa se je N. N. pritožila proti tej določili, ki je bilo objavljeno, da bo zadeva poslana v Ljubljano, Upamo, da bo tu njeni želji ugodeno.

prosveto in kulturo pa izpostavljajo predpise za prosvetne delavce, ki jih doslej dni.

Delovnega časa prosvetnih delavcev se ne da primerjati z delovnim časom ostalih javnih uslužbencev v raznih uradih in ustanovah, temveč je treba upoštevati, da se v delovni čas poleg obveznih učnih ur, ki jih mora prosvetni delavec opraviti šoli, računa tudi čas priprave na pouk.

Društvo učiteljev in profesorjev Ljubljana-Rudnik:

VPRASANJE: Pojavilo se je, da nekatere občine smatrajo za učno obveznost v petih razredih le 15 učnih ur na teden, na nižje organe pa zahtevajo, da imajo nad 25 učnih ur na teden, kar je v nasprotju z Zakonom o javnih uslužbenih, ki ima nad 30 let službe ter uslužbeniki ki imajo nad 25 let službe. Odluk, katerega se sklicujemo, še do današnje dni ni razveljavljen.

ODGOVOR: Z ozirom na vsebino vašega vprašanja se nam vsiljuje misel, da vam ni poznan odkod o honorarni službi, o delovni obveznosti in o nagrajevanju za nadurno delo v prosvetnoizobraževalni službi na šolah in drugih vzgojnih zavodih, ki se nahajajo v Uradnem listu LRS št. 0/1956-15, V II. oddelku navedenega odluka je pod točko 8 tudi za osnovne šole posebej predpisana tedenska obveza učnih ur.

Praviloma znaša učna obveznost 25 učnih ur na teden, na nižje organe pa zahtevajo, da imajo nad 25 učnih ur na teden, kar je v nasprotju z Zakonom o javnih uslužbenih, ki ima nad 30 let službe ter uslužbeniki ki imajo nad 25 let službe. Odluk, katerega se sklicujemo, še do današnje dni ni razveljavljen.

B. F.:

VPRASANJE: Učiteljica N. N. je prosila za določeno službeno mesto in to mesto tudi dobila, ko pa je nastopila službo na mestu, na katerem je bila postavljena, jo je pristojni organ napotil na drugo mesto v isti občini in to na najtežje. Rečeno je, da je bilo, da bi do dodelitve na to najtežje mesto trajala eno leto. Vprašujete, če lahko pristojni organ spremeni svojo rešitev in že v prvo leto uporabi dodelitve?

ODGOVOR: Vse kaže, da je omenjenem težko pristopnem kraju ostalo izpraznjeno mesto učitelja, ga ni bilo mogoče zasedeti. Zato se je organ nastavitve poslužil predpisa 2. odst. člena 248 Zakona o javnih uslužbenih. Ta namreč določa, da za šolstvo pristojni svet ljudskega odbora lahko dodeli na delo uslužbenca iz druge šole z območja istega ljudskega odbora, če drugod izpraznjeno mesto ni bilo mogoče zasedeti z rednim razpisom tudi s honorarnimi uslužbenici in če je zaradi tega v nevarnosti reden pouk. Ta določila veljajo, vendar lahko traja najdalje do konca šolskega leta.

Ker pa je N. N. prosila za določeno službeno mesto zato, ker je želela priti v bližino svoje matere, ki živi osamljena in brez prepotrebne pomoči in bi ji hčerka na novem službenem mestu lahko nudila pomoč, kar pa ji je sedaj z dodelitvijo na delo v najtežjem kraju pa čeprav v isti občini, še bolj oteženo, bi moral pristojni organ vsekakor upoštevati predpis 248. ZJU 2. odst. 1. čl. določa, da je delodajalec na delo v drug kraj treba upoštevati družinske razmere uslužbenec.

Sicer pa se je N. N. pritožila proti tej dodelitvi, ki je bilo objavljeno, da bo zadeva poslana v Ljubljano, Upamo, da bo tu njeni želji ugodeno.

XI. zborovanje slovenskih zgodovinarjev

Zadnje tri dni v mesecu septembru je bilo v Murski Soboti XI. zborovanje slovenskih zgodovinarjev, ki sta ga organizirala Zgodovinsko društvo LRS in Prekmursko muzejsko društvo. Zborovanje ni bilo le strokovnoznanstvenega pomena, marveč je v letošnjem jubilejnem letu nosilo močan poudarek na 40-letnici Komunistične partije Jugoslavije.

Zborovanja se je udeležilo okrog 140 zgodovinarjev iz vseh krajev republike, razen tega pa še številni predstavniki našega javnega življenja. Delovno predsedstvo je vodil generalni sekretar SAZU prof. Milko Kos, številni referati pa so obravnavali zlasti zgodovino našega delavskega gibanja, posebno še zgodovino prekmurskega dela naše domovine.

Stoletnica šole v Kostanjevici

Šola se je začela kot zastinja 1. junija 1859. Ustanovljena je bila po zahtevi občine, ki ji je odstopila iz opremljena šola za učilnico v občinski hiši. Prvega učitelja Josipa Trampuza, ki je bil domačin in učiteljski pripravnik, je provizorno postavilo okrajno šolsko nadzorstvo v Devinu (dekan Josip Vovčič) z dekretom dne 27. maja 1859. Z istim dekretom je bil Trampuz imenovan tudi za organista. Kot učitelju mu je občina po pogodbi dajala 100 goldinarjev letne plače. Leta 1873 je postala dotodajna šola za silo redna enorazredna, Josip Trampuz pa je še dolgo ostal provizorni učitelj, kateremu je okrajni šolski svet v Sežani z imenovanjem na to redno šolo dodelil 400 goldinarjev redne plače. Učiteljski izpit je Trampuz opravil šele maja 1875, potem pa ga je imenoval dejelni šolski svet v Trstu za stalinca učitelja. Po odloku okrajnega šolskega sveta v Sežani z dne 29. avgusta 1885 se je šola razširila v dvorazrednico, učitelj Trampuz pa je postal nadučitelj. Na drugo učiteljsko mesto, na katerem so se učne moči pogosto menjavale, je prvi prišel septembra istega leta učitelj Alojzij Sone. Trampuz je vodil šolo do 31. maja 1906, ko je bil zaradi bolezni upokojen po 47 letih službe. Živel je še dalje v Kostanjevici, kjer je umrl kot predsednik krajevnega šolskega sveta v starosti 75 let. Kratko dobo je bil njegov naslednik Leopold Arko, učitelj iz Kobleglave, s šolskim letom 1907/8 pa je prevzel vodstvo dvorazrednice Anton Fakin, ki je poprej dve leti učiteljeval v bližnji Temnici. Njegovo šolsko dobo je bilo zelo uspešno. Nakončenost ljudstva šola je okrepil s prirejanjem šolskih veselic s kulturnim programom. Del občine od teh veselic je uporabljal za nakupovanje šolskih knjig siromašnim učencem, sicer pa je denar nalagal v hranilnico. Ker prostori v občinski hiši šoli zdravstveno niso ustrezali, je pri merodajnih ljudeh uspel, da se zgradi posebno šolsko poslopje in celotni šolski vrt. Temelj za šolsko poslopje so začeli kopati 23. januarja 1913, dograjenjo in slovesno odprtje pa je bilo 7. junija 1914. Poslopje je imelo dve učilnici in učiteljsko stanovanje. Šolski vrt je nato z dotacijo občine in okrajnega šolskega sveta lepo uredil nadučitelj Fakin. Nadučitelj uspešno delo je zavrtel izbruh prve svetovne vojne. Fakin je bil mobiliziran, pouk v obeh razredih pa je prevzela učiteljica Vinka Antonič. Zaradi napovedi vojne Italije Avstro-Ogrski je prenehala s poukom konec maja 1915. Šolsko poslopje je prevzela vojska. Ker pričakovane italijanskega vdora na Kras ni bilo, ampak so Italijani je redko kdaj izsrečevali Kostanjevico, so s topovi ter iz tu pa tam vznemirjali z bombniki, se je pouk obnovil 21. marca 1916 v starem občinskem poslopju. Pouk je prevzel na poziv z dekretom Albert Poljšak, šolski vodja v Avstru. S poukom pa se je začel 23. junija, ker so se medtem topovski ogenj in napadi bombnikov na Kostanjevico zelo povečali. Z junijem so se napadi tako stopnjevali, da so se ljudje začeli seliti proč. Poljšak pa se je umaknil 6. junija in je odnesel s seboj v Avber tudi šolsko kroniko, s čimer je je rešil pred uničenjem, ker je bilo šolsko poslopje v sedehi ofenzivi. S Kostanjevico vred do tal porušeno. Pozneje po premostitvi Poljšake v Lombardijo jo je občval župni upravitelj Virgil Šek s tem, da jo je prenesel s šole v avbersko župnijo.

Tako te kronike ni zjel požig po lastnih učiteljih, ki so v dobi fašizma požgali mnogo šolskih kronik na Primorskem. Kronika je prebrodila tudi nevarnosti druge svetovne vojne in končno dospela preko NUK v Ljubljani v Slovenski šolski muzej.

Po končani prvi svetovni vojni je šola v obnovljeni Kostanjevici postala zopet enorazredna, vendar dalj časa ni delovala, ker se šolsko poslopje ni obnovilo.

Po razširitvi šole v dvorazrednico se je gibalno število učencev do prve svetovne vojne vedno okrog 150, pozneje pa je močno padlo. Učni jezik je bil v dobi Avstro-Ogrske slovenski, nemščino kot predmet pa so poučevali po otvritvi dvorazrednice v drugem razredu šolarje, ki so hodili v šolo četrti, peto in šesto šolsko leto. Jeseni 1923 so začeli fašisti z Gentilijev šolsko reformo italijanizirati vse slovenske in hrvaške šole.

začenši s prvim razredom. V Kostanjevici so Italijani aktivirali šolo v baraki, 1929 pa so, da bi lažje raznarodili slovensko mladino, zgradili šolsko poslopje s tremi učilnicami, več stanovanj ter prostori za otroški vrt. Da italijanski učitelstvo ne bi popustilo v razarodanju, so ga fašisti pogosto premeščali. Narodno vedno prebivalstvo v Kostanjevici je mnogo trpelo, najhujšim udarcem pa je bilo izpostavljenemu med NOB, ko so fašisti mučili in pobili mnogo ljudi. Vojna vihra je demoralizirala šolsko poslopje in požgala vse šolski inventar, vendar ni moga preprečiti partizanov, ki so se začeli novembra 1943 ter delovali v prostoru, ki je bil po osvoboditvi. Po osvoboditvi se je šola razvila iz dvorazredne v štiri-oddelčno. Aprila 1948 se je preselila iz privatne hiše v šolsko poslopje, ki po obnovitvi šol v glavnem dobro ustreza.

I. S.:

IZMENJAVA prosvetnih delavcev s tujino

Z vzajemno izmenjavo strokovnjakov sodeluje Jugoslavija s številnimi deželami: pred kratkim sta dva naša strokovnjaka proučevala v Romuniji tamkajšnje umetniške šole, na Poljskem bo skupina jugoslovanskih pedagogov pregledala šole za izobraževanje odraslih in ustroj umetniškega amaterizma, v Češkoslovaški pa politehnični pouk in praktično delo.

Tudi z ostalimi državami sodeluje Jugoslavija pri reševanju mnogih šolskih in splošno prosvetnih vprašanj. Z Anglijo, Francijo, Italijo in drugimi zahodnoevropskimi državami poteka to sodelovanje z neposrednimi stiki prosvetnih delavcev, z Bolgarijo, Sovjetsko zvezo, ZAR, Romunijo in Češkoslovaško pa poteka sodelovanje na tem področju na osnovi dogovorov.

V letošnjem šolskem letu bo prispela v Jugoslavijo skupina pedagogov iz ZAR in ena iz Bolgarije; ta bo proučevala naše splošno izobraževalno in strokovno šolstvo ter organizacijo bibliotekarske službe. Dva naša prosvetna delavca pa bosta obiskala Bolgarijo in se seznanila s tamkajšnjimi ekonomskimi šolami.

V beograjskih osnovnih šolah pouk v štirih izmenah

Perspektivni načrt gospodarskega razvoja FLRJ predvideva za investicijsko gradnjo v prosveti in šolstvu veljavno število 89,3 milijarde dinarjev. S tem sredstvi hoče naša skupnost v prihodnjih letih rešiti vprašanje nerazvitega in v vojni uničenega šolskega omrežja.

Vendar pa strokovnjaki ugotavljajo, da se sredstva, ki so določena za investicijsko gradnjo po posameznih letih, ne uporabljajo v celoti. Za vsako leto je določenih skoraj 18 milijard dinarjev, za investicijsko gradnjo v to namene se porabi letno povprečno le kakih 70%. To je skoraj nerazumljivo, če pomislimo, da je pomankanje šolskih prostorov še vedno sila pereče. Na strokovnih šolah so zastavili nadaljnje slabšanje položaja z znatnimi sredstvi iz skladov za kadre v gospodarstvu. Na univerzah se je prav tako nekoliko izboljšal položaj z gradnjo novih fakultet. Najtežji problemi pa so še vedno na področju osnovnega šolstva.

Tako se pred kratkim delali analizo stanja na bogrskih osnovnih šolah: vse delajo v treh izmenah, lani pa je veliko šol imelo pouk tudi v štirih in celo petih izmenah! Ko so pogledali število investicijske gradnje, pa so ugotovili, da je v letu 1958 ostalo v te namene določenih sredstev za 200 milijonov dinarjev. Tako se je tudi letos začel pouk v štirih šolah v štirih izmenah.

Kako pa je v tem pogledu pri nas?

Spet nov tečaj za absolvente gimnazij

V Pedagoškem centru pri Sveta za šolstvo LRS v Ljubljani, Poljska c. 28, bo od 3. do 28. novembra t. l. pedagoški tečaj za absolvente poljskih gimnazij in srednjih strokovnih šol z opravljenim maturam, oziroma diplomskim izpitom, ki žele priti v prosvetno-znanstveno stroko kot učitelji za razredni pouk ali kot predmetni učitelji